

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Кафедра теорії та історії соціології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Інституціоналізація сексуальної освіти як елементу системи статевого виховання в Україні»

Спеціальність: 054 «Соціологія»

Освітня програма: «Гендерні студії»

Освітній ступінь: магістр

Кваліфікація: магістр соціології

Авторка:

Антоненко Анастасія Віталіївна,
студентка магістратури
(електронна пошта: anastasiailnitskaya1@gmail.com)

Наукова керівниця:

Соболевська Марина Олександрівна,
Доктор соціологічних наук, доцент
(електронна пошта: msobolevska@knu.ua)

Магістерська робота допущена до захисту
рішенням кафедри теорії та історії соціології

Протокол № _____ від «___» _____ 2022 р.

Зав. кафедри _____ професор Судаков В.І.

Київ 2022

Реєстрація

номер

дата

підпис лаборанта кафедри

Рекомендовано до захисту

підпис наукового керівника

ініціали, прізвище наукового керівника

Результат захисту

оцінка

дата захисту

Голова ЕК

підпис

ініціали, прізвище

Члени ЕК

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

підпис

ініціали, прізвище

Секретар ЕК

підпис

ініціали, прізвище

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1. Історико-теоретичні передумови формування системи статевого виховання та сексуальної освіти	9
1.1. Основні поняття системи статевого виховання: статеве виховання, сексуальна освіта, гендерне виховання, статева культура	9
1.2. Інституціоналізація сексуального виховання в системі освіти західних країн.....	19
1.3. Базові принципи сексуального виховання та освіти.....	26
ВИСНОВКИ ДО 1 РОЗДІЛУ	28
Розділ 2. Сексуальна освіта в Україні: проблеми та перспективи інституціоналізації	30
2.1. Інституціоналізація як процес: основні етапи та шляхи розвитку	30
2.2 Місце сексуальної освіти в системі статевого виховання в Україні	34
ВИСНОВКИ ДО 2 РОЗДІЛУ	37
Розділ 3. Емпіричне дослідження «Ставлення батьків та майбутніх батьків до впровадження сексуальної освіти у школі»	39
3.1. Програма соціологічного дослідження.....	39
3.2. Аналіз отриманих результатів	43
ВИСНОВКИ ДО 3 РОЗДІЛУ	53
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

Актуальність: Міжнародна організація ЮНЕСКО визначає статеве виховання, як процес викладання тем, що пов'язані зі статевим розвитком і сексуальними стосунками. Відповідно до віку та культури, таке виховання забезпечує передавання наукової, реальної та об'єктивної інформації, надає можливість набути навичок самостійно ухвалювати рішення, осмислювати власні ціннісні орієнтири, вести діалог, а також знизити ризики, що пов'язані з багатьма аспектами сексуального життя.

Проблема сексуальної освіти гостро постає у всьому світі. Сучасна молодь є вкрай вразливою через недостатню підготовку з цього питання, починаючи зі школи. Відповідно до Всесвітньої доповіді ЮНЕЙДС за 2008 рік, присвяченої темі епідемії СНІДУ, лише 40% молоді (від 15 до 24 років) мають актуальні знання про ВІЛ і шляхи його передачі. Саме на цей вік припадає близько 45% нових випадків ВІЛ-інфікування, що говорить про необхідність покращення процесу отримання таких знань.

Сучасне суспільство характеризується глобальною інформатизацією, що охоплює всі його сфери, що проникає в кожен будинок. Сьогодні доступ в Інтернет є у переважної більшості, в тому числі і у дітей. У сучасних школярів першим довідником сексуальної освіти є мережа Інтернет, де, за даними соціологічного дослідження в межах міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді 2014», дві третіх шукають необхідну інформацію. Телебачення та друзі є наступними популярними джерелами і вже стали джерелом знань для половини опитаних, після йдуть батьки і медпрацівники, адже саме від них дві третини учасників дослідження отримали інформацію щодо сексуальної освіти. Фондом ООН, і за підтримки МОН, було ініційовано дослідження, за результатами якого було визначено про необхідність введення сексуальної освіти в школах. Таку ініціативу підтримали 84% батьків та викладачів з різних шкіл.

Досвід іноземних колег може допомогти ґрунтовніше розібратись у питанні такої освіти, а також у питаннях викладання даної теми. Експерти стверджують, що сексуальна освіта спрямована на інформування дітей для зменшення кількості випадків ранньої вагітності та масштабів поширення захворювань інфекціями венеричного характеру і здатне врятувати їх від насильства. За статистикою, більшість дітей починають жити статевим життям в 13-14 років, в той час як за шкільною програмою, в цьому віці, вони лише починають вивчати анатомію людини. На відміну від України, в переважній кількості європейських шкіл вже введена сексуальна освіта.

Європейський досвід передбачає залучення до уроків сексуальної освіти третіх осіб, які можуть отримати або надати додаткову інформацію. Таким чином, на уроках в Австрії присутні батьки, а викладачі Данії запрошують до викладання зовнішніх експертів та експерток. Ті в свою чергу розповідають про власний досвід: працівниці сексуальної сфери, гомосексуали або люди, які живуть з ВІЛ. У Нідерландах сексуальна освіта включена до дошкільної програми і починається з 4 років, а в Іспанії викладається у небагатьох районах. Дана інформація опублікована в документі, що датовано 2013 роком, де розповідається про стан справ у 24 країнах ЄС. Попри обов'язковість сексуальної освіти фактично в усіх країнах ЄС, її наповнення та якість істотно відрізняються. Найбільш розвиненими в цьому питанні є північні країни та країни Бенілюксу, а у Фінляндії таку освіту ввели ще в 1970 році. Довгий час школа то мала, то не мала права на вибір, але тепер «Health Education» є обов'язковим для школярів від 13 до 15 років. Теми менструації, вагітності, статеві акти, контрацепції, перший сексуальний досвід, знайомства один з одним та інфекції, які передаються статевим шляхом викладаються у 7-8 класах. З учнями 9-х класів обговорюють мастурбації, еякуляції, аборти, сексуальну етику, емоції та сексуальні меншини. В основному «Health Education» викладається вчителями біології з можливістю використання індивідуальних методів: лекції, відео, групові дискусії або ігри. Крім вчителів 10% шкіл

звертаються до зовнішніх експертів, які більш поглиблено володіють темою і можуть надати більш розгорнуту інформацію. Для учнів у Шотландії курс сексуального виховання не є обов'язковим. Навчальна програма передбачає інформацію про частини тіла та розмноження тварин для дітей 5-ти років, інформацію про період статевого дозрівання та статеві акти для учнів від 7-ми років, а також про контрацепцію та безпечний секс від 11-ти років. Крім того, що в деяких школах батьки можуть бути присутніми на таких заняттях, існує спеціальна програма *Speakeasy* - тренінг, який дає розуміння що, коли і як розповісти дітям про їх період статевого дозрівання, контрацепції та соціальний тиск. У Польщі, ще чотири роки тому, через великий вплив церкви, були досить великі проблеми з викладанням сексуальної освіти в школах, такі як: відсутність конкретної та актуальної інформації про сексуальність, недостатність толерантності до гомосексуалізму, поширення неправдивої інформації про інфекції, які передаються статевим шляхом та контрацептиви, а також наявність сильних гендерних стереотипів. Згідно дослідження 2009 року, для якого було опитано 637 учнів, виявлено, що уроки сексуальної освіти проводились для учнів зрання (навіть в суботу) або пізно ввечері, після уроків, інколи уроки взагалі скасовували. Викладачами сексуальної освіти у Польщі були переважно священники та вчителі релігії, польської мови, біології, фізкультури, іноді навіть бібліотекари, яких діти часто вважали некомпетентними. Учням 2-4 класів німецьких шкіл пояснюють поняття гендеру та статі, розповідають про анатомічні відмінності дівчаток і хлопчиків. З темою сексуальності, як вродженої потреби організму, методами контрацепції та венеричними хворобами, знайомлять починаючи з 8-го класу. Вище наведена система сексуального виховання, із залученням батьків до освітнього процесу, вважається правильною і робить дітей більш обізнаними та розкутими при обговоренні даної теми. Велика Британія має систему сексуальної освіти, що складається з трьох рівнів. У початкових класах починається ознайомлення з такою темою як "секс", поглиблення знань відбувається у середній школі, а для старшої школи створена окрема, спеціальна програма сексуальної освіти.

Британські школярі з раннього віку опановують методи протидії секстингу та цифрову безпеку.

Швейцарці починають сексуальну освіту дітей з 4-5 років, коли батьки проводять бесіди з дітьми про сексуальність і пояснюють анатомічні відмінності хлопчиків та дівчаток. Для учнів середньої школи створено спеціальний курс сексуального виховання, що дозволяє більше дізнатись про сексуальні стосунки, методи контрацепції, хвороби, які передаються статевим шляхом, ранню вагітність. Українським школам варто звернути увагу на важливість сексуальної освіти і спробувати розпочати рух у напрямку статевого виховання. Знання - це захист і зброя, які діти використовуватимуть у своєму майбутньому житті, ставши повноцінним членом суспільства і формуючи нове середовище.

Отже, **об'єктом** даної роботи є статеве виховання як система принципів. **Предметом** роботи є інституціоналізація сексуальної освіти як елементу системи статевого виховання.

Метою роботи є виявлення проблем та визначення перспектив інституціоналізації сексуальної освіти в Україні.

Дана мета передбачає реалізацію таких завдань:

- визначити історико-теоретичні передумови інституціоналізації статевого виховання та сексуальної освіти
- здійснити аналіз основних понять процесу статевого виховання;
- проаналізувати трансформацію місця статевого виховання в системі освіти західних країн;
- встановити базові принципи концепцій статевого виховання та сексуальної освіти;
- виявити основні проблеми та перспективи інституціоналізації сексуальної освіти в Україні:

- розробити програму та інструментарій для проведення емпіричного дослідження на тему «Ставлення батьків та майбутніх батьків до впровадження статевого виховання у шкільну освіту в Україні»
- проаналізувати результати опитування батьків та майбутніх батьків щодо їх ставлення до впровадження статевого виховання у шкільну освіту в Україні

РОЗДІЛ 1. Історико-теоретичні передумови формування системи статевого виховання та сексуальної освіти

1.1. Основні поняття системи статевого виховання: статеве виховання, сексуальна освіта, гендерне виховання, статева культура

У дослідженнях серед науковців досі немає єдиного визначення у трактуваннях «статево», «сексуальне», «гендерне» виховання. Одні вважають зазначені поняття синонімами, інші ж кажуть про невелику диференціацію. Також наділяють ці поняття самостійністю і пов'язують статево виховання з утворенням статевої ідентичності особистості, а сексуальне – з еротичними, почуттєво-гедоністичними потягами, бажаннями, поглядами [Олійник, 2009].

Статево виховання, на думку І. Кона, «стать і статево особливості означають явища, що пов'язані з диференціацією і розподілом на чоловіків та жінок, у той час, як секс і сексуальні особливості індивіда пов'язані в цілому з еротичними почуттями і стосунками» [І. Кон 1980, с. 77]. Педагогічна література визначає поняття статево виховання як складову частину загального процесу виховної роботи сім'ї і школи, спрямовану на формування свідомості дитини у відповідності з її належністю до певної статі, забезпечення умов для її нормального психосексуального розвитку» [Кузнецова, 2004]. Статево виховання має давню історію, коли батьки та старші люди забезпечували його відображенням культури та цінностей певного місця [Мбео, Ф. Е. 1997]. Нинішні стрімкі зміни, що відбуваються у світі, такі як урбанізація та міграція, вплинули на те, як знання про сексуальність передаються підліткам. Більше того, телекомунікації багатьох видів розширилися по всьому світу, несучи ідеї про секс з безпрецедентною швидкістю та кількістю, що мало глибокий негативний вплив на молодь [Shuby, K., 2004]. Сучасні школярі отримують знання про сексуальне виховання хаотично та стихійно, отримуючи інформацію із сумнівних та нерівноцінних джерел, а їх батьки не усвідомлюють важливість власної участі у процесі такого виховання. Своїм головним

завданням родина вважає необхідність уникнути наслідків сексуального досвіду, в результаті чого створює ворожу силу, з якою необхідно боротися і в результаті придушити. Підлітки, яких такі методи не влаштовують, шукають підтримки та знань серед більш обізнаних одноліток і товаришів старшого віку. Таким чином створюється ланцюжок неправильних стереотипів, забобонів та міфів про сексуальність.

Засоби масової інформації - важливе джерело сексуальної освіти і можуть надавати знання на високому професійному рівні, забезпечуючи масовість, наочність, систематичність і надаючи право індивідуального вибору. Проте його використання на широкий загал, для статевого виховання є дуже складним процесом через неприйнятність деяких матеріалів для масової публікації і демонстрації, особливо це стосується країн де проживають представники багатьох національностей; складно забезпечити і проконтролювати точне попадання інформації за адресою - підліткам і дітям необхідної статі, віку, рівня підготовки. Забезпечити високий рівень ефективності статевого виховання серед школярів, на думку фахівців, можуть відповідні освітні програми в освітніх установах. Але Україна не має налагодженої системи таких заходів. Причиною є суспільна думка про неприпустимість статевого виховання у школах, оскільки воно лише розбещує дітей і є провокативним для підлітків, що в свою чергу призводить до небажаної поведінки. З огляду на досвід країн, в яких такий досвід було успішно впроваджено, така думка і такі побоювання батьків, безпідставні. Початок статевого життя не може бути спровокований статевим вихованням, а навпаки сприяє засвоєнню дітьми і підлітками правдивих відомостей і здорових установок в сфері статевих відносин. Результатом є значне зниження показників небажаної вагітності, абортів, венеричних захворювань та злочинів на сексуальному ґрунті серед підлітків.

Г. Медведєв та А. Над'ярний вважають, що статеве виховання складається з таких складових, як статева освіченість і статеве виховання. Різниця між ними лише в тому, що якщо йдеться про побудову людського тіла,

про процеси запліднення та дітонародження, це освіта; навпаки, можемо казати, що це виховання, якщо розглядаються питання ставлення до себе, як до представника конкретної статі, про норми взаємовідносин із представниками іншої статі, закладення фундаменту усвідомленого батьківства. [Г. Медведєв та А. Над'ярний 1983]

В. Каган визначає статеве виховання процесом, який є систематичного, свідомого і здійснюваного виховання, що має на меті сформувати статеву свідомість та поведінку. Аналізуючи таке визначення, можна дійти висновку, що ключовим у вихованні є утворення статевої культури, вміння свідомо реалізовувати свою гендерну роль. [В. Каган 1991]

Статева культура є невід'ємною складовою загальної культури людини. Вона відображає закономірності розвитку суспільства на тому чи іншому етапі і включає в себе рівень освіченості, вихованості, ступінь оволодіння певною галуззю знань або діяльністю [Ісаєв, 1988]. Таке поняття є ширшим, ніж культура сексуальних відносин. Створення єдиної статевої культури у представників різної статі опирається на розумінні феномену чоловіка та жінки. Важливим при цьому є поняття «стать», яке наука розглядає в різних аспектах. З педагогічної точки зору це є біосоціальна особливість людини. Відповідно, біологічна частина зумовлена генетичною комбінацією, яка визначає стать людини, а соціальна проявляється у поведінці людини, яка є результатом формування статевого уявлень відповідно до впливу зовнішніх чинників.

Д. Ісаєв вважає що статеве виховання є невід'ємною частиною загального виховання дитини, яке фактично розпочинається з перших років життя і триває впродовж усього становлення людини як особистості. А під гендерним вихованням Д. Ісаєв розуміє процес який спрямований на формування певних рис, що сформувати необхідне ставлення людини до представників іншої статі [Ісаєв, 1988].

Основною метою статевого виховання є зміцнення сексуального здоров'я [NGTF, 1996]. У 1975 р. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) запропонувала таке визначення сексуального здоров'я: сексуальне здоров'я - це інтеграція соматичних, емоційних, інтелектуальних та соціальних аспектів статевого життя таким чином, що позитивно збагачує та покращує особистість, спілкування, і кохання. Основоположним для цієї концепції є право на сексуальну інформацію та право на задоволення.

Поняття сексуального здоров'я включає три основні елементи:

1. здатність насолоджуватися сексуальною та репродуктивною поведінкою та контролювати її відповідно до соціальної та особистої етики;
2. позбавлення страху, сорому, провини, помилкових переконань та інших психологічних факторів, що стримують сексуальну реакцію та погіршують сексуальні стосунки;
3. позбавлення від органічних розладів, захворювань та недоліків, які заважають сексуальним та репродуктивним функціям.

Отже, поняття сексуального здоров'я передбачає позитивний підхід до сексуальності людини, а метою охорони сексуального здоров'я має бути покращення життя та особисті стосунки, а не просто консультування та догляд, пов'язані з продовженням роду або захворюваннями, що передаються статевим шляхом [ВООЗ, 1975]. Раннє визначення ВООЗ лежить в основі нашого розуміння сексуального здоров'я сьогодні і є відходом від переважаючих уявлень про сексуальне здоров'я та сексуальне виховання, які переважали в 19-20 століттях. До 1960-х та 1970-х років цілі активістів соціальної гігієни та моральної чистоти затьмарювали ширші проблеми сексуального здоров'я на арені громадського здоров'я. Їх вузькі цілі полягали в запобіганні інфекціям, що передаються статевим шляхом, усуненні мастурбації та проституції та обмеженні статевого вираження шлюбу [Elia, 2009].

Суспільна думка щодо підходів до статевого виховання дітей та підлітків розділилась на два варіанти (табори). Одні вважають, що таке виховання має відбуватись лише всередині сім'ї і діти повинні отримувати інформацію лише від батьків, таким чином втручання державної освіти є неприпустимим. Інші дотримуються думки, що статеве виховання, яке здійснюється в школі, гарантує адекватність і повноцінність інформації про гендерні відмінності та статеvu поведінку.

Словосполучення «гендерне виховання» містить в собі два поняття «гендер» і «виховання». Термін «гендер» тісно пов'язаний з прийнятим останнім часом в науці розмежуванням конституціональних (біологічних) і соціокультурних аспектів в розрізненні чоловічого і жіночого [Берн, 2001]. Спочатку в поняття «стать» входять як біологічні, так і соціальні характеристики. В ході розвитку науки, підлогу був розділений на дві складові: біологічна стать дається індивіду від народження, в той час як соціальна стать (гендер) формується протягом життя під впливом суспільства [Градусова, 2011]. У сучасній науці термін «стать» визначає біологічні відмінності між індивідами, що визначається генетичними особливостями будови клітин, анатомо-фізіологічними характеристиками і дітородними функціями [Практикум з гендерної психології, 2003, с. 78]. Термін же «гендер» вказує на соціальний статус і соціально-психологічні характеристики особистості, пов'язані з підлогою і сексуальністю, що виникають у взаємодії з іншими людьми [Практикум з гендерної психології, 2003, с. 78]. У зарубіжній науковій літературі смисловий зміст поняття «психологічна стать» знаходить відображення в категорії «гендерна ідентичність» [Клецин, 2004, с. 80]. І.С.Кон позначає гендерну ідентичність як частину самосвідомості індивіда, що описує переживання людини себе як представника статі та носія конкретних полоспеціфічних характеристик і особливостей поведінки, що співвідносяться з уявленнями про маскулітність/фемінітність. На сучасному етапі поняття «стать», в широкому сенсі, включає в себе: стать, гендер, гендерну ідентичність.

Під гендером мається на увазі складний соціокультурний конструкт формування суспільством відмінностей у чоловічих та жіночих ролях, поведінці, ментальних і емоційних характеристиках [Словник гендерних термінів, 2002]. Таким чином, на сучасному етапі розвитку науки поняття «стать» швидше використовується для позначення саме біологічних особливостей людини, а «гендер» застосовується для позначення соціокультурних особливостей (соціальна стать). При цьому статеві характеристики поділяються на чоловічі і жіночі, гендерні характеристики можна умовно розділити на фемінні (жіночі) і маскулінні (чоловічі). У гендерних дослідженнях під маскулінністю і фемініністю розуміються нормативні соціальні уявлення про характеристики чоловіків і жінок, а також культурно-символічні сценарії поведінки, що включають в себе не тільки очікувані характеристики, але і сфери діяльності, в яких вони повинні виявлятися, а також прийнятні сексуальні переваги [Практикум з гендерної психології, 2003].

Хлопці та дівчата надають великого значення і приділяють особливу увагу відповідності тіла і зовнішності сучасним зразкам «маскулінності» і «фемінності», що на сьогоднішній день є дуже стереотипними. Підлітково-юнацька гіперсексуальність є результатом потужного викиду статевих гормонів. В результаті чого відбувається процес сильної сексуальної активності, який проявляється в усвідомленні та дослідженні власних тілесних функцій, програвання варіантів взаємодії з однолітками своєї і протилежної статі.

1.1. Трансформація місця та цілей сексуального виховання в сучасних західних суспільствах

Консервативний полюс представляє США. Американські фундаменталісти завжди вважали секс брудним та небезпечним. Під тиском обставин США були змушені ввести шкільні курси такого роду, але за законом гроші з федерального бюджету могли витратитися виключно на ті програми,

які навчають школярів «утримання від сексуальної активності поза шлюбом», оскільки «утримання від сексуальної активності - єдиний надійний спосіб уникнути позашлюбного вагітності, захворювань, що передаються статевим шляхом, та інших пов'язаних з цим проблем зі здоров'ям». Особливо строго цей закон став дотримуватися при Буші-молодшому. Хоча Федеральний уряд щорічно витрачав на ці програми понад 176 млн. доларів, як і передбачали фахівці, ці програми абсолютно неефективні. Американські показники сексуального здоров'я підлітків - гірші серед розвинених країн [Advocates for Youth, 2007; Diamond, Beh, 2008]. У США щодня відбувається 2400 небажаних підліткових вагітностей, 10000 підлітків захворюють ЗПСШ і 55 - ВІЛ. Багато програм від держави дають підліткам невірні уявлення про сексуальність. Наприклад, з 13 вивчених експертами програм, 11 містять неправдиві твердження, начебто того, що ВІЛ передається через піт і сльози, що дотик до геніталій може привести до вагітності, що 43-денний ембріон вже мислить, що у половини американських геїв було виявлено ВІЛ, що презервативи не захищають від ВІЛ в 31% випадків гетеросексуального статевого акту і т.п. [Waxman, 2004]

Захисники державних програм говорять, що американські підлітки почали пізніше починати сексуальне життя, а кількість небажаних вагітностей та абортів знизилася. Дійсно, з 1991 до 2007 року частка підлітків, що мають сексуальний досвід, знизилася на 12% (з 54,1% до 47,8%), число підлітків, що мають декількох сексуальних партнерів, знизилася на 20%, з 18,7% до 14,9%, а поширеність поточної сексуальної активності підлітків знизилася на 7%, з 37,5% до 35,0%. Однак Центр протиепідемічного контролю (Centers for Disease Control and Prevention) визнає, що:

а) позитивні зрушення відбулися в 1991-97 рр., до фінансових заборон;

б) ці зрушення обумовлені не стільки зниженням сексуальної активності підлітків, скільки підвищенням їх сексуальної культури, всупереч державним

програмам; зокрема, з 1991 по 2007 рр. використання презервативів сексуально активними школярами виросло на 33%, з 46,2% до 61,5%.

в) частина цих зрушень не зачіпає хлопчиків, а також афроамериканців і вихідців з соціальних низів. [CDC, 2008; Lindberg et al, 2008]

До цього необхідно зауважити ще два моменти. Ідея статевої стриманості до шлюбу мотивується не тільки доводами особистої безпеки, скільки міркуваннями морального порядку (збереження цнотливості). Тим часом багато підлітків відкладають статевий акт за рахунок посиленої мастурбації та таких суто неканонічних сексуальних практик як оральний секс. Медична статистика цього не враховує, та й самі підлітки часто не вважають такі відносини сексуальними. Крім того, відстрочка першого статевого акта в порівнянні з 1970-80-ми роками, характерна не тільки для американських, але і для європейських підлітків. З різкою критикою сексуального бушизму виступають практично всі міжнародні та американські такі як American Medical Association, American Academy of Pediatrics, American Nurses Association, Society for Adolescent Medicine the American College of Obstetricians and Gynecologists, National Institutes of Health, Institute of Medicine професійні медичні організації. Вони вказують, зокрема, на невизначеність понять, таких як статеве утримання [Nicoletti, 2005]: чи йде мова тільки про статевий акт або про будь-які сексуальні дії, і які саме вікові заборони. Спочатку «статева стриманість до шлюбу» була рекомендована тільки тінейджерам до 19 років. Однак в 2007 році ця рекомендація поширилась на «підлітків і / або дорослих від 12 до 29 років» [U.S. Department of Health, 2007]. Оскільки серед 25-29-річних американців сексуально-активні 95% чоловіків і 97% жінок, це побажання викликало загальний сміх. Серед підлітків, які взяли обітницю сексуального утримання до шлюбу, але не втримався, значно більше таких, які не скористалися при першому статевому акті презервативом. Покладаючись на власні обітниці, вони просто не підготувалися до цієї події, що підвищило ризик зараження ЗПСШ [Brückner & Bearman, 2005]. Так що

заміна сексуальної освіти моральним вихованням не тільки неефективна, але і небезпечна для підлітків.

Численні опитування громадської думки показують, що цією стратегією незадоволені також вчителі та батьки. На питання Annenberg Public Policy Center, чи підтримують вони, що школярів треба вчити не тільки утримання, а й іншим методам запобігання вагітності і зараження ЗПСШ, позитивно відповіли 82% респондентів, причому так думають не тільки ліберали, а й консерватори [Bleakley et al., 2006]. У минулому більшість штатів брали федеральні гроші, але вчителі, в порушення закону, все-таки розповідали школярам про контрацепцію та інші «заборонені» речі. Але оскільки адміністрація Буша наполягала на буквальному дотриманні правил, що завдало б істотної шкоди сексуальному здоров'ю юних американців, кілька штатів (Огайо, Вісконсін, Коннектикут, Род Айленд, Монтана і Нью Джерсі) вважали за краще відмовитися від державних грантів, але давати своїм дітям реальну сексуальну освіту, а Каліфорнія зовсім відкинула федеральні програми.

Порівнюючи положення в США та країнах Західної Європи, американські вчені та правозахисники пояснюють це різницею соціальної політики. На думку впливової науково-просвітницької організації «Захисники молоді», систематично порівнює американські показники з європейськими, в Західній Європі, на відміну від США. Нещодавно в рамках проекту "The SAFE Project: A European partnership to promote the sexual and reproductive health and rights of young people", здійснюваного спільно Європейським відділенням Міжнародної Федерації планування сім'ї, Європейським регіональним Бюро ВООЗ та Лундським університетом, видано Керівництво по розробці стратегій та практичної діяльності "Сексуальна освіта в Європі" [Sexuality education in Europe, 2007], яке дозволяє відповісти на це питання предметно.

Спираючись на принципи, розроблені ВООЗ, МФПС і ВАС, Євросоюз вважає правильним ввести всеосяжну сексуальну освіту. Однак це не

виключає різноманітності його форм та методів, пов'язаного насамперед з численними етнокультурними і релігійно-політичними чинниками. Європа в цьому відношенні неоднорідна. Якщо в таких країнах, як Данія і Нідерланди, сексуальна освіта загально прийнята та підтримується широким загалом, то в Чехії, Німеччині, Ірландії, Польщі, Італії та ін. Вона у багатьох викликає активне неприйняття, особливо з боку релігійних груп. Часом до сексуальної освіти по-різному ставляться жителі різних частин країни, мегаполісів і сільської місцевості. В одних країнах сексуальна освіта є обов'язковою та отримує потужну державну підтримку, в інших залишається більш-менш факультативною.

Історія сексуальної освіти в країнах Європи невіддільна від історії культури та освіти кожної з них. Ці системи дуже різні, але важливим поштовхом для них всіх стала епідемія ВІЛ. Для мене історія боротьби з епідемією ВІЛ в Європі - приклад тріумфу єдності моральності та соціального реалізму. Коли з'явилася страшна епідемія, її винуватцями відразу ж оголосили чоловіків, що мають секс з чоловіками (ЧСЧ), які були найбільшою групою ризику, деякі люди вимагали їх засудження, ізоляції, винищення і т.п. Але європейські держави не могли з цим погодитися. По-перше, цьому заважала моральна свідомість, християнські цінності та принцип прав людини, згідно з якими жодна, навіть несимпатична, меншинство не має зазнавати дискримінації. По-друге, вченим було ясно, що репресивний курс нереалістичний: сексуальність не піддається адміністративному контролю, маргінальні групи нерозривно пов'язані з більшістю населення, сексуальна безпека може існувати для всіх або ні для кого. Загальна толерантність та повага до прав людини - це одночасно соціально-моральний імператив, прояв соціологічного реалізму та передумова медико-соціально-педагогічної ефективності. Керуючись цими принципами, європейські країни змогли зупинити поширення страшної хвороби. У більшості західноєвропейських країн головним інститутом сексуальної освіти є школа, яку доповнюють сім'я,

засоби масової інформації та Інтернет. Але співвідношення їх може бути різним.

1.2. Інституціоналізація сексуального виховання в системі освіти західних країн

За даними Європейського регіонального бюро ВООЗ сьогодні в більшості країн Європи в тій чи іншій мірі розроблені стандарти сексуальної освіти [Європейське регіональне ..., 2010]. Вперше викладання сексуального виховання стало обов'язковим в Швеції (середина 1950-х рр.), Наступними країнами були Німеччина (1968 г.), Австрія, Данія, Фінляндія, Нідерланди, Швейцарія (1970-ті рр.), в 1980-х рр. вони набули поширення в Великобританії, Франції, Іспанії, Італії, Португалії. Пізніше сексуальна освіта з'явилась в Бельгії, Греції, Латвії, Естонії, Словаччини (1990-ті рр.) І лише в 2003 році - в Ірландії [Освіта в області ..., 2013]. В цілому у всіх європейських країнах простежується тенденція введення обов'язкового сексуальної освіти, лише деякі з них досі не мають такого предмету в шкільній програмі. Зупинимося детальніше на аналізі ситуації з сексуальною освітою в деяких європейських країнах. Швеція однією з перших країн у світі включила уроки по сексуальному розвитку в шкільну програму. Уже в 1955 році дані уроки стали обов'язковими. Більш того, до 1970-их рр. в країні з'явилися спеціальні курси, додаткові до сексуальній освіті в школах. Шведські дослідники Університету Упсала з Відділу по громадському здоров'ю та здоров'ю жінок і дітей М. Екстранд, К. Інглом, М. Ларссон і Т. Тайд провели опитування про зміст сексуальної освіти в країні. За його результатами у більшості опитаних (97%) були уроки по сексуальному розвитку, що відрізняються за змістом і якістю. 60% відзначили, що тема розвитку тіла людини була висвітлена досить добре. Однак виділився цілий ряд тем, який, на думку учасників опитування, був недостатньо розкритий на уроках. Серед них: зґвалтування (96%), сексуальні домагання (94%), аборт (81%), екстрена контрацепція (80%), народжуваність (80%) і вагітність (59%). Молоді респонденти (13 - 19 років) заявили, що хотіли б отримати більше інформації по темі екстреної контрацепції, гомосексуальність, бісексуальність

і транссексуальності. В цілому, за даними шведських дослідників, більше третини опитаних назвали сексуальну освіту «мізерним» або «дуже мізерним». Серед способів його поліпшення респонденти відзначають: розширення інформації, організацію більшої кількості дискусій, включення різноспрямованою тематики і надання більш компетентних викладачів. [Ekstrandetc., 2011]. Як стверджують ті ж шведські автори, з середини 1990-х рр. сексуальну освіту в школах з окремого предмета перетворилося в мультидисциплінарної тему, яка зачіпалася на уроках біології, суспільствознавства, релігії. Вже до 5 класу учень шведської школи повинен володіти знаннями про репродукції, статевої зрілості, дорослішання і смерті. До закінчення 9 класу до вищепереліченого повинні додатися знання про статеве життя, контрацепції і захворювання, що передаються статевим шляхом [Ekstrandetc., 2011]. На сьогоднішній день в Швеції в усіх громадських школах, починаючи з початкової ланки (7 - 10 років), проводяться уроки сексуального виховання. В цілому, за твердженням шведських дослідників, сексуальна освіта в їхній країні направлено на спонукання учнів до роздумів про норми і цінності сучасного суспільства, до дискусій на різноманітні теми, що охоплюють сексуальність, репродукцію, взаємини. А також, що важливо, учням надається можливість задавати хвилюючі їх питання [Ekstrandetc., 2011].

Тема сексуальної освіти актуальна і для Великобританії. Британські дослідники вважають, що в програму сексуальної освіти сучасної молоді повинні бути включені наступні теми: сексуальний розвиток і репродукція (включаючи фізичні та емоційні зміни, пов'язані з періодом статевого дозрівання, зачаття, захворювання, що передаються статевим шляхом, ВІЛ); контрацепція та контроль народжуваності; взаємини (види взаємин, любов і зобов'язання, шлюб, закони, пов'язані з сексуальною поведінкою, погляд релігії і культури на секс і сексуальність); сексуальність (гетеро-, гомосексуальність) [Sex Education ..., 2015]. Британські автори, зокрема Д. Кірбі, стверджують, що сексуальна освіта в цілому повинно бути направлено на зниження проявів

ризикованої поведінки [Sex Education ..., 2015]. Для цього, на думку дослідників, необхідна детальна інформація про ризики, пов'язані з сексуальною активністю, а також про способи уникнення або відкладання статевих стосунків. Причому підходи до навчання повинні бути різноманітні і залежати від віку і культурного рівня того, хто навчається. Крім того, правильне сексуальне освіта повинна включати в себе теми, що стосуються гомосексуалізму, а учні гомосексуальної орієнтації потребують уроків по сексуальності свого типу, які навчать їх справлятися з різними життєвими ситуаціями, а також допоможуть позбавитися від забобонів серед їхніх однолітків. Необхідно, на їхню думку, включати в уроки такі теми, як права гомосексуальних подружжя і одностатевих батьків [Sex Education ..., 2015]. Британські дослідники вважають, що сексуальна освіта має починатися досить рано, до періоду статевого дозрівання. Відповідний для інформації про секс вік залежить від фізичного, емоційного та інтелектуального розвитку молодих людей. На думку дослідників, в ранньому віці слід давати базові відомості, які в подальшому стануть фундаментом для більш складних знань. Для початку, наприклад, можна розповідати про те, як люди ростуть і змінюються. У трошки старшому віці давати більш детальну інформацію про період статевого дозрівання, про віруси і мікроби, що вражають людське тіло, а в подальшому - про захворювання, що передаються статевим шляхом. Британські автори такі як, Л. Думас підкреслюють, що батькам треба зрозуміти: сексуальна освіта - це безпечно і не буде провокувати їх дітей на аморальну поведінку [Sex Education ..., 2015].

У Німеччині сексуальну освіту включено в програму четвертого класу загальноосвітньої школи (8 - 9 років). Основними темами даних уроків є: тіло і здоров'я, фізичні відмінності між хлопчиками і дівчатками, гендерні ролі, дружба і любов, вагітність і пологи, сексуальні потреби, попередження сексуального насильства, культурні відмінності в сприйнятті теми сексу. Програма сексуальної освіти для дітей сьомого класу ускладнюється, стає

більш предметною. На уроках розбираються більш складні теми, такі, як: сексуальність, статеві взаємини, гомосексуалізм, репродуктивні системи чоловіків і жінок, зачаття, людський ембріон, венеричні захворювання, контрацепція та контроль народжуваності [Статеве виховання ..., 2014]. Як і в інших країнах, в Німеччині багато батьків (особливо представники ортодоксальних, мусульманських, сімей) висловлюють побоювання, що дані уроки можуть підштовхнути дітей до аморальної поведінки, привести до статевої розбещеності. У зв'язку з цим вчителі німецьких шкіл проводять бесіди з батьками, заздалегідь знайомлять їх з темами майбутніх уроків, зі змістом програми, тим самим знімаючи зайві хвилювання. Однак і самі вчителі нерідко діляться один з одним переживаннями з приводу проведення уроків по сексуальній освіті. В інтернеті створюються цілі форуми, на яких вчителі діляться своїм досвідом побудови бесід з учнями на дані теми, підтримують один одного. Отже, в Німеччині уроки по сексуальному розвитку входять в обов'язкову шкільну програму і спрямовані на те, щоб адаптувати дітей до сучасного світу, де тема сексу присутній повсюдно. Програма сексуальної освіти покликана сприяти здоровому емоційному і фізичному розвитку дітей та підлітків. Однак суперечки про необхідність даних уроків не вщухають. Так, в 2014 році з цього приводу вибухнув скандал. Дівчинка з віруючої сім'ї відмовилася відвідувати уроки сексуального виховання, в зв'язку з чим батьків зобов'язали платити штраф. Дана історія викликала сильний громадський резонанс, в декількох містах пройшли акції на підтримку батьків дівчинки. Таким чином, жителі Німеччини до цих пір дійшли єдиної думки про те, чи потрібно давати дітям інформацію про секс, і з якого віку вона необхідна.

Ситуація в школах Ізраїлю також неоднозначна. У 2012 р в релігійних школах країни стали вводити новий предмет, названий «Будинок, освіта і сім'я». В його рамках учням викладали теми контрацепції, дошлюбних стосунків, стриманості і статусу жінок. Даний предмет отримав схвалення рабинів. Матеріали курсу в основному базувалися на книзі рабина Елі Шейнфелда

«Природа, серце і людство». Цей твір мав незаперечний авторитет в програмі релігійної сексуальної освіти. Моше Вайншток - один з ініціаторів даної програми - зазначив, що настільки неоднозначні теми вперше стали розглядатися в рамках релігійної освіти. Учні почали обговорювати питання любові, взаємовідносин між статями, використання контрацептивів - теми, які раніше вважалися табу. Моше Вайншток заявляє: «Якщо ми не будемо говорити на ці теми з підлітками зараз, то не будемо вже ніколи» [Novick Akiva, 2012]. Проте вже через рік, після рішення міністра освіти Ізраїлю про цензуру підручників, уроки з сексуальної освіти в державних релігійних школах були скасовані. На вимогу ортодоксальних єврейських викладачів і директорів з підручників було вилучено глави про репродукції, запобігання небажаної вагітності і захворювання, що передаються статевим шляхом. Таке рішення викликало суперечку серед мирського населення Ізраїлю. Воно виявило своє невдоволення з приводу втручання релігійної організації в приватне життя. З точки зору міністра освіти, уроки сексуального виховання не повинні бути скасовані, але їх слід віднести на 10 - 11 клас, в 7 класі діти ще емоційно до них не готові. Представники ортодоксального стилю життя не бачать необхідності в уроках сексуального виховання. Згідно з їхніми уявленнями, секс до шлюбу заборонений. А молодим людям, які вирішили одружитися, сексуальна освіта замінюють консультації релігійного наставника.

У США перші програми сексуального виховання з'явилися в 1940-х рр. В кінці 1960-х рр. заняття за цими програмами стали впроваджувати в громадські школи. До 1990-их рр. вже 93% американських громадських шкіл було охоплено програмами сексуальної освіти. Однак громадська позиція з даного питання була неоднозначною. Згідно Раді за сексуальною інформацією та утворення (SIECUS) в період з 1992 по 1997 рр. у всіх 50 штатах Америки мало місце понад 500 випадків місцевих суперечок з приводу сексуальної освіти [Donovan, 1998]. Освітні програми по сексуальному вихованню, що

викладаються американським підліткам в кінці 1990-х рр. Можна розділити на 5 основних груп:

- утримання, сексуальна освіта, програми з вивчення ВІЛ;
- програми з вивчення контрацепції ;
- програми з сексуальної освіти батьків і їх дітей;
- багатокомпонентні програми;
- програми з розвитку молоді.

Що стосується сучасних освітніх програм США, то, як відзначають американські дослідники, зокрема В. Ганон, вони спрямовані на те, щоб допомогти батькам і дітям більш відкрито говорити про секс [Gagnon Wayne, 2002]. У 2012 році кафедра соціології коледжу Род-Айленда провела дослідження, яке включало опитування 42 батьків, які мають дітей від 12 до 18 років, з приводу їх думки про сексуальну освіту сучасної молоді. Дане дослідження виявило, що всі 42 батьків згодні з тим, що їх дітям потрібно давати більше інформативне і повне сексуальну освіту. 38 батьків вважають, що тема утримання повинна бути включена в програму сексуальної освіти, але лише як право вільного вибору, а не як єдино вірний шлях. 4 батьків впевнені, що в сучасному світі утримання неможливо, тому не має викладатися [Conti, 2012]. Всі опитані батьки зійшлися на думці, що в програму сексуальної освіти повинні бути включені наступні теми: анатомія чоловічого і жіночого тіла; захворювання, що передаються статевим шляхом; запобігання небажаної вагітності; статеві зрілість і здорові взаємовідносини. Думки розійшлися з приводу включення таких тем як: утримання, безпечний секс, сексуальне різноманітність і сексуальна орієнтація. Однак всі батьки висловили впевненість, що сексуальна освіта в майбутньому зможе допомогти їхнім дітям приймати більш зважені рішення, дозволить краще пізнати себе і вирости відповідальними людьми.

Центром по контролю за захворюваннями і їх профілактикою (CDC) було проведено опитування, метою якого було виявлення змісту предмета сексуальної освіти в американських школах. Його результати показали, що в 86% шкіл вчать тому, що утримання - найбільш ефективний спосіб запобігання небажаної вагітності та захворювань, що передаються статевим шляхом. У 82% шкіл учням розповідають про ризики, пов'язані з частою зміною статевих партнерів. У 79% шкіл говорять про побаченнях і взаєминах, в 77% - про розвиток людини, в 69% - про шлюб та зобов'язання, в 65% - про ефективність використання презервативів, в 48% - про сексуальної ідентичності і сексуальної орієнтації [Sexuality Information. ..., 2015] Що стосується віку сексуальної освіти в США, то за даними Національного дослідження росту родини (National Survey of Family Growth), найбільше число підлітків отримують офіційну сексуальну освіту до досягнення ними 18 років (96% дівчат і 97% юнаків). Дівчата більш охоче, ніж юнаки, розмовляють з батьками про секс та контроль за народжуваністю. Приблизно дві дівчини з трьох обговорюють з батьками питання «Як сказати немає сексу», тоді як серед юнаків цей показник - два з п'яти [Gladys and oth ..., 2010] Дослідники Університету Джорджтауна (Georgetown University) вважають, що офіційне сексуальну освіту має починатися вже у дітей з 10 років. Вони підкреслюють, що сексуальність та статеві ідентичність починає формуватися у дітей в період між 10 і 14 роками. Вікторія Дженнінгс - директор Інституту репродуктивного здоров'я Джорджтауна (Institute for Reproductive Health at Georgetown) - стверджує, що «підлітки всіх культур і соціальних статусів до 10, 11, 12 років знають, як відповідати своїм статевим ролям» [Culp-Ressler ..., 2014]. За допомогою освітніх програм сексуального виховання (підходять для кожного конкретного віку) можна уникнути непотрібного ризику, розповівши учням про правила безпечного сексу і статевого здоров'я. В основному, більшість шкіл США починають програми по сексуальному вихованню в 3 - 4 класі (7 - 9 років). Противники сексуальної освіти в якості аргументу приводять переконання, що дані уроки спонукають дітей до сексуальних експериментів. Однак В.

Дженнінгс говорить про протилежний ефект. Діти, які отримали сучасну сексуальну освіту в школі, більш схильні до того, щоб відкладати секс, а також вони більш глибоко розуміють проблеми, пов'язані з сексуальним насильством. Вона переконана, що програми сексуальної освіти спрямовані на розвиток здорової самооцінки і здатності приймати правильні рішення [Culp-Ressler ..., 2014].

Суперечки про введення статевого виховання, як обов'язкового курсу в шкільну програму досі є актуальними. В одних країнах, таких як Швеція, США такий курс входить в освітню програму вже впродовж багатьох років, а в інших (Німеччина, Ізраїль) доцільність викладання такого курсу все ще під великим питанням. З одного боку, не можна не відзначити важливість висвітлення таких життєвих тем як інтимне здоров'я, контрацепція від захворювань, що передаються статевим шляхом, контроль народжуваності і ін. Підлітки зобов'язані знати інформацію подібного роду, вона необхідна їм для уникнення можливих статевих проблем, підвищення самооцінки, контролю за воїм майбутнім. З іншого боку, сексуальна освіта все ще не сприймається повною мірою батьками. Незважаючи на доступність і поширеність відвертої інформації в ЗМІ, деякі з них вважають, що саме курси сексуальної спрямованості підштовхнуть їх дітей до неетичної та аморальної поведінки. Єдиної відповіді на питання про те, з якого ж віку слід вводити уроки сексуального просвітництва, також немає. В одних країнах вважають, що з 7 - 8 років, в інших - з 10. Дослідники лише сходяться на думці, що починати вести бесіди в рамках сексуального виховання необхідно з дітьми до початку періоду статевого дозрівання, щоб з часом підготувати їх до більш серйозним і складним темам.

1.3. Базові принципи сексуального виховання та освіти

Чому освіта у галузі сексуального здоров'я важлива для здоров'я та добробуту молодих людей?

Комплексна освіта у галузі сексуального здоров'я охоплює цілий ряд тем на всіх рівнях навчання студента. Поряд із підтримкою батьків та громади, це може допомогти молодим людям: уникати негативних наслідків для здоров'я. Щороку в Сполучених Штатах близько 750 000 підлітків завагітніють, причому до 82 відсотків цих вагітностей є непередбаченими. [Finer, 2006; CDC, 2010]. Молоді люди у віці 15–24 років становлять 25% усіх нових ВІЛ-інфекцій у США [Centers for Disease Control and Prevention, 2008] і становлять майже половину з понад 19 мільйонів нових інфекцій, що передаються ЗПСШ, які американці отримують щороку. Сексуальна освіта навчає молодих людей навичкам, необхідним для захисту.

Протягом усього життя люди спілкуються з батьками, друзями та інтимними партнерами про сексуальність. Навчання вільному обговоренню засобів контрацепції та презервативів, а також діяльності, до якої вони не готові, захищає здоров'я молодих людей протягом усього життя. Відкладайте статеве посвячення, поки вони не будуть готові. Комплексне просвітницьке заняття з питань сексуального здоров'я вчить утримання як єдиний на 100 відсотків ефективний метод профілактики ВІЛ, ЗПСШ та ненавмисної вагітності - і як дійсний вибір, який кожен має право зробити. Доведено, що десятки програм сексуального виховання допомагають молодим людям затримувати секс або рідше займатися сексом [Alford, 2008].

Підтримання здорових стосунків вимагає навичок, які багато молодих людей ніколи не навчають - таких як позитивне спілкування, управління конфліктами та ведення переговорів щодо рішень щодо сексуальної активності. Відсутність цих навичок може призвести до нездорових і навіть насильницьких стосунків серед молоді: кожен десятий старшокласник зазнав фізичного насильства з боку партнера по знайомствам за останній рік [Matters, 2013]. Сексуальна освіта повинна включати в себе розуміння та виявлення здорових та нездорових зв'язків; ефективні способи інформування про потреби у

відносинах та управління конфліктами; та стратегії уникнення або припинення нездорових стосунків. [National Sexual Education Standards, 2012]

Комплексна освіта щодо сексуального здоров'я вчить не лише основам статевого дозрівання та розвитку, але також прищеплює молодим людям те, що вони мають право вирішувати, якою поведінкою вони займаються, і відмовляти небажаній сексуальній діяльності. Крім того, статеве виховання допомагає молодим людям вивчити сили, що сприяють позитивному чи негативному образу тіла. 8% старшокласників були змушені мати статеві зносини [39], тоді як кожен десятий студент заявляє, що вчинив сексуальне насильство [40]. Хороша сексуальна освіта вчить молодих людей, що становить сексуальне насильство, що сексуальне насильство є неправильним, і як знайти допомогу, якщо на них було застосовано жорстоке поводження.

За останні кілька десятиліть відбулися величезні кроки до рівності для лесбіянок, геїв, бісексуалів та трансгендерів (ЛГБТ). Проте ЛГБТ-молодь все ще стикається з дискримінацією та переслідуваннями. Серед студентів ЛГБТ 82 відсотки зазнали домагань через сексуальну орієнтацію, а 38 відсотків зазнавали фізичних домагань.[National School Climate Survey, 2012]

Сексуальне здоров'я студентів може вплинути на успіхи в навчанні. Центри з контролю та профілактики захворювань (CDC) виявили, що студенти, які не займаються ризиком для здоров'я, отримують вищі оцінки, ніж студенти, які займаються ризиком для здоров'я. Проблеми, пов'язані зі здоров'ям, та ненавмисна вагітність можуть як сприяти прогулу, так і відсіву. [CDC, 2010]

ВИСНОВКИ ДО 1 РОЗДІЛУ.

Аналіз наукової літератури показує наявність різних підходів до проблеми визначення статевого виховання учнів, що пов'язано насамперед з низьким рівнем обізнаності дорослих з цих питань. Більшість європейських науковців трактують поняття «статево виховання» у широкому розумінні через призму гуманного ставлення до протилежної статі, підготовку до

шлюбу, спільного проживання, культуру почуттів, відповідальність за сім'ю, а статеву освіту вважають самостійною частиною загальної освіти.

Сексуальна освіта є складним процесом, який протікає через побудову образу статі і сексуальності, формує різні сексуальні уявлення, будує ідентичність особистості.

Розділ 2. Сексуальна освіта в Україні: проблеми та перспективи інституціоналізації

2.1. Інституціоналізація як процес: основні етапи та шляхи розвитку

Під інституціоналізацією розуміють процес упорядкування та формалізації соціальних зав'язків і відносин. Це передбачає позначення та закріплення соціальних норм, правил та статусів, приведення їх у єдину систему, здатну задовольняти соціальні потреби. Інституціоналізація є ключовим поняттям сучасної соціологічної теорії. Знаючи, що таке громадянське суспільство, ми розуміємо напрями руху соціальної трансформації. Для повного розуміння терміну «інституціоналізація» необхідно розділити його на елементи, що дає змогу подивитися на те, як здійснюється процес інституціоналізації і що потрібно для формування соціальних інститутів.

П. Бергер і Т. Лукман вказують, що інституціоналізація починається там, де здійснюється взаємна типізація габітуалізованих дій різними учасниками цих дій [Бергер П., Лукман Т, 1995].

Процес інституціоналізації включає наступні послідовні етапи:

- виникнення суспільної потреби, задоволення якої вимагає спільних дій, з потреби розпочинаються усі людські активності, в тому числі інституціоналізаційна;
- формування цілей для задоволення цієї потреби;
- утворення соціальних норм та правил у процесі соціальної взаємодії;
- появлення процедур, які зв'язаних з нормами і правилами;
- закріплення та формалізація норм і правил, введення їх до практичного застосування;

- формування системи санкціонізації та контролю для підтримки норм і правил, диференціація їх застосування, до системи соціального контролю належать такі елементи як норми та санкції;

- закріплення сформованої інституційної структури.

Кінцевим результатом інституціоналізації є виникнення чіткої структури, схваленої більшістю учасників інституціоналізаційного процесу, узаконення інституту в суспільстві. У законодавчо закріпленого інституту з'являються права та обов'язки, які невід'ємно пов'язані між собою.

Здійснення розвитку інституціоналізації може відбуватись двома шляхами:

- утворенням нових соціальних інститутів;
- вдосконаленням вже існуючих соціальних інститутів.

Нові соціальні інститути, зазвичай, пов'язаний з кардинальними змінами в житті суспільства, а покращення вже існуючих інститутів пов'язано з еволюцією та їх реформуванням. Комплексне реформування соціальних інститутів є складним процесом, який може утворювати конфлікти, особливо якщо реформують основні інститути у суспільстві.

Таким чином, інституціоналізація є процесом створення і розвитку значних соціальних інститутів, як перебувають у стійких формах організації спільної діяльності суспільства. Інституціоналізація дає змогу формувати чітку статусно-рольову структуру суспільства і підвищувати стан організованості, урегульованості й ефективності його життєдіяльності.

Як і будь-яка ключова сфера громадського та приватного життя, сексуальність завжди перебуває під соціальним контролем і була важливим аспектом соціалізації дітей та підлітків. В архаїчних традиційних суспільствах відповідні норми, знання та навички передавались молодшим поколінням в рамках інституалізованих гендерно-вікових спільнот, наприклад, у формі

обрядів переходу, підліткових ініціацій і т.п. Християнська культура Середньовіччя обмежила сексуальну соціалізацію релігійно-моральними заборонами, проте вони доповнювались старими народними обрядами, на які церква дивилася крізь пальці. Натуралістична селянська культура вільно обговорювала «факти життя», а статеве життя дорослих протікало відкрито, на очах у дітей. Раннє буржуазне міське товариство послабило зв'язок дітей з привілейованих станів з повсякденним побутом і табуйованих сексуально-інформаційні контакти між дітьми і дорослими. Це породило у дітей та підлітків своєрідний інформаційний вакуум, і пов'язані з ним різноманітні поведінкові та психологічні труднощі, що спонукало гуманістів та просвітителів, починаючи з Монтеня і Еразма Роттердамського, ставити питання про необхідність сексуальної освіти дітей та підлітків. Однак в більшості випадків ці заклики залишалися побажаннями. Незалежно від ступеня відкритості сексуально-еротичної культури суспільства, дорослі не вважали за потрібне присвячувати в свої таємниці дітей та підлітків, навіть якщо ці таємниці були «секретом Полішинеля».

Сексуальна революція другої половини ХХ ст., за якою послідували гендерна та сімейна революції, які радикально змінили стан речей. Цьому сприяли такі глобальні, масові та незворотні процеси як:

- відділення сексуальності від репродукції;
- послаблення зовнішнього контролю за поведінкою підлітків з боку сім'ї, церкви, громади та держави;
- зниження віку початку статевого життя;
- відділення сексуальності від матримоніальної поведінки;
- легалізація сексуального дискурсу;
- індивідуалізація та плюралізація сексуальних сценаріїв;
- послаблення гендерної поляризації установок;
- нормалізація нерепродуктивної сексуальності (мастурбація, одностатева любов);

- реабілітація чуттєвості та сексуального бажання.

Розширення сексуальних практик дала потужний поштовх для розвитку наукової сексології, стимулювання теоретичних розмежувань понять сексуального та репродуктивного здоров'я, створення ефективної контрацепції та допоміжних репродуктивних технологій задля освоєння та практичного застосування які вимагають спеціальних знань.

Сучасне суспільство часто називають суспільством ризику через це воно проявляє підвищену турботу про суспільну та особисту безпеку. У сфері сексуальності це означає, по-перше, безпечний (для самого суб'єкта, його партнера і третіх осіб) та, по-друге, відповідальний (соціально і морально) секс. Те й інше передбачає знання. Щоб не змушувати підлітків засвоювати ці знання на власному гіркому досвіді, суспільство змушене створювати для цього спеціальні соціально-педагогічні інститути. Скільки б не іронізували радикальні філософи, на кшталт Мішеля Фуко, з приводу «педагогізації» і «медикалізації» завчасно вільної та некерованою сексуальності, обійтися без них сучасне інформаційне суспільство не може.

Розробкою відповідних соціально-педагогічних стратегій та програм займаються передові міжнародні організації, такі як: Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародна федерація планування сім'ї (МФПС) і Всесвітня сексологічна асоціація, перейменована в 2005 році на Всесвітню асоціацію сексуального здоров'я (ВАС).

Відповідно до концепції ВООЗ, сексуальна освіта, передбачає, по-перше, надання підліткам достовірної та наукової обґрунтованої інформації, по-друге, навчання основним життєвим навичкам, включаючи спілкування, критичне мислення, здатність до самовдосконалення, приймати рішення і брати відповідальність, по-третє, виховання позитивних цінностей, самоповаги, відкритості та ін.

2.2 Місце сексуальної освіти в системі статевого виховання в Україні

В системі українського шкільного навчання статеве виховання існує, але його ефективність та відповідність сучасним умовам розвитку особистості та суспільства є досить низькими. У зв'язку з цим належно організоване статеве виховання є основним завданням сучасних закладів освіти. Актуальність статевого виховання зумовлена тим, що статевий розвиток школярів є прискореним, рівень обізнаності у неповнолітніх є недостатнім, інформація отримується скоріш від однолітків, ніж з компетентних джерел, світові тенденції до масової сексуальної розпусти молоді, проституцією та статеві злочини. Прогалини та низьку інформованість повинні заповнити собою шкільна програма, на прикладі розвинених країн Заходу, де статеве виховання впроваджується державою на рівні нормативних документів, навчальних програм та планів.

Поточний стан сексуальної освіти в українських школах дуже низький. В програмі української шкільної освіти статеве виховання не відокремлене як самостійний напрям або курс, воно перебуває в межах окремих шкільних предметів (основи здоров'я та етика) безпосередньо у навчальному курсі, або організовується шкільними закладами освіти спільно з центрами планування сім'ї та медичними центрами заняття, або з ініціативи викладачів або дитячих психологів у формі додаткових курсів або лекцій.

Головним предметом шкільної програми у якому найповніше висвітлюються питання статевого виховання є «Основи здоров'я». Статевому розвитку, стосункам та здоров'ю в цілому приділено вкрай мало навчальних годин. Курс «Основи здоров'я» охоплює особливості статевого розвитку підлітків, соціальний статевий розвиток, міжстатеве спілкування, а також попередження зараження ЗПСШ та ВІЛ/СНІД. Незважаючи на це, практичних завдань щодо згаданих напрямків навчальними програмами не передбачено, що ставить під сумнів ефективність подібної статевої освіти у шкільному курсі. Складним питанням, в тому числі, є ранні статеві зв'язки та аборти у

дітей шкільного віку. Освіта у школі повинна формувати в підростаючого покоління розуміння та не прийняття таких соціальних явищ. Найкраще це висвітлювати та просвіщати підлітків в межах гуманітарних предметів. Іншим курсом в якому є можливість висвітлювати питання та проблематику статевого життя є етика. Проте в навчальній програмі в українських школах в цілому відсутні конкретні теми, які б стосувались статевого виховання.

Основну роль в провадженні статевого виховання в школі відіграє шкільний психолог. Він повинен працювати індивідуально з кожним школярем, надавати їм психологічних консультацій та допомогу. Здійснення статевої просвіти та статевого виховання обов'язок такого спеціаліста, кінцевою метою для якого є повна соціалізація школяра. Шкільний психолог має неймовірно широкий спектр засобів та методів виховного впливу, при цьому головною проблемою може стати відсутність можливості приділяти достатньо індивідуального часу кожному підлітку, у зв'язку з факультативністю усієї української шкільної освіти такого характеру.

Найоптимальнішою для дітей шкільного віку буде сексуальна освіта, яка проводиться спеціалізованими центрами. Екскурсії та візити в зазначені центри більш ефективні, ніж стандартизовані шкільні предмети, такі заходи надають практичні поради, які несуть велику цінність, оскільки школярі більше довіряють стороннім спеціалістам, ніж викладачам та працівникам закладів шкільної освіти.

За міжнародними рекомендаціями, сексуальну освіту варто починати з сім'ї – сама родина, в якій виховують дитину, повинна забезпечувати сексуальну освіту. Таку позицію повністю підтримують як батьки, так і викладачі.

Розумним віком для початку сексуальної освіти, відповідно до Міжнародного технічного керівництва з сексуальної освіти від ЮНЕСКО, називають ледь не перші роки життя. Частина опитаних відповідають цим

рекомендаціям: «більшість обирали варіанти про дошкільний вік – до 6 років. Хоча серед батьків сумарний відсоток відповідей про дошкільний вік дещо менший (46%), як порівняти з відповідями вчительок/ів (65%) – причому 37% останніх обирали «2-3 роки». Ще близько п'ятої частини батьків (22%) вважають доречним почати сексуальну освіту в родині, коли дитині вже 10-12 років – саме після закінчення початкової школи, і майже стільки ж (18%) – з 7-9 років. Серед вчительок/ів такі варіанти обрали по 14%. Натомість найменше підтримки у варіантів про старший вік – від 13 до 18 років (обрали 10% батьків і 5% вчительок/ів)».[Обізнаність та ставлення вчительської спільноти і батьків до комплексної сексуальної освіти, 2020]

Сексуальна освіта може існувати в різних формах, починаючи з перших класів у школі, так само різноманітним може бути й тематичне наповнення. Наразі окремого шкільного предмету з сексуальної освіти немає, а в самих педагогічних університетах відповідної спеціалізації не існує.

При проходженні педагогами підвищенні кваліфікації, «для близько п'ятої частини опитаних їхнє навчання включало тему про те, як говорити з батьками про сексуальну освіту, та ознайомлення з навчальними програмами – так відповіли 19%. Значної різниці в кількості вчителів/ок, які отримали підготовку до проведення занять з сексуальної освіти на курсах підвищення кваліфікації та при навчанні в університетах, немає. Зокрема, більше половини з них взагалі не проходили жодної з тем з запропонованого переліку: 55% – в університетах і 52% – при підвищенні кваліфікації.» [Обізнаність та ставлення вчительської спільноти і батьків до комплексної сексуальної освіти, 2020].

Шкільні викладачі наголошують, що їм не вистачає методичних рекомендацій про те, як викладати ці теми та за якими матеріалами.

Для розвитку сексуальної освіти потрібні комплексні системні зміни. Зокрема введення поняття сексуальної освіти в освітнє середовище, допомоги викладачам із матеріалами для проведення занять. Сексуальна освіта у школі

повинна бути комплексною й мати позитивний вплив на поведінку учнів, необхідно переглянути сьгоднішні навчальні програми та їх наповнення темами відповідно до міжнародних рекомендацій або увести окремий предмет, а також звернутися за рекомендаціями до експертів із в галузі сексуальної освіти, зокрема до тих, які мають досвід її розповсюдження чи консультування в інших країнах.

Отже, основною проблемою у вітчизняній школі є те, що статеве виховання не відокремлене, як самостійний предмет у шкільному навчанні, а викладається як додаткова система знань в межах інших навчальних курсів або під час інших позашкільних занять. При цьому основну функцію щодо поширення ефективного статевого виховання беруть на себе спеціальні центри та установи, які спеціалізуються на цьому. Такий підхід є неоднозначним, відсутність єдиного курсу зі статевого виховання порушує єдність та комплексність підходу, але при цьому наше суспільство не готове до впровадження повного та окремого курсу на прикладі західних суспільств.

ВИСНОВКИ ДО 2 РОЗДІЛУ.

У вітчизняних дослідженнях найбільшу увагу звертають на теоретичні і методологічні аспекти статевого виховання у закладах освіти та формуванні важливих особистісних якостей школярів. Неоднозначне ставлення до статевого виховання є основною проблемою в Україні. В шкільній системі статеве виховання існує в межах окремих дисциплін та курсів. Такий підхід не забезпечує повного, системного та комплексного висвітлення проблематики статевого виховання. Результатів різних опитувань та досліджень дає підстави зробити висновок що єдиного бачення статевого виховного процесу відсутнє, не сформовано єдиного підходу щодо того, як саме потрібно провадити статеве виховання, низька кваліфікація викладачів, які повинні здійснювати статеве виховання. Вирішити зазначені проблеми можливо лише завдяки створенню єдиної та комплексної системи в умовах централізованої освіти.

Також, потрібно враховувати соціальні особливості українського суспільства для підвищення ефективності статевого виховання в Україні, при цьому необхідно впроваджувати іноземний досвід організації статево-виховного впливу та переносити його до українських реалій. Статево-виховний вплив є здебільш соціальним, тому необхідно здійснювати єдиний вплив з боку навчальних закладів, батьків та інших соціальних установ на статево виховання, що є необхідною умовою статевої соціалізації.

Розділ 3. Емпіричне дослідження «Ставлення батьків та майбутніх батьків до впровадження сексуальної освіти у школі»

3.1. Програма соціологічного дослідження

Об’єкт: впровадження сексуальної освіти у школі

Предмет: ставлення батьків та майбутніх батьків до впровадження сексуальної освіти

Мета: дослідити ставлення батьків та майбутніх батьків до впровадження сексуальної освіти

Завдання дослідження:

- Дослідити ставлення батьків та майбутніх батьків до впровадження сексуальної освіти;
- Проаналізувати освіченість батьків та майбутніх батьків щодо сексуальної освіти;
- Визначити відношення батьків та майбутніх батьків до впровадження сексуальної освіти на державному рівні;
- Виявити готовність батьків та майбутніх батьків приймати участь у підтримці впровадження сексуальної освіти.

Чинники впливу на вплив думки батьків та майбутніх батьків

1. Макро-чинники:

- місце проживання
- соціальний статус
- найближче оточення: друзі, знайомі, колеги

- 2. Мікро-чинники:

- виховання
- суспільні стереотипи
- життєві ситуації

1. За статтю:

- чоловіки
- жінки

2. За віком:

- від 25 до 35 років

3. За ознакою батьківства:

- мають дітей;
- планують дітей
- немає дітей і не планують

Гіпотези дослідження:

- Люди які планують дітей більше підтримують сексуальну освіту, ніж люди у яких є діти;
- Чоловіки в більшості займають нейтральну позицію, ніж жінки;
- Більшість людей підтримують сексуальну освіту, але з більш старшого віку;
- Більшості людей було б комфортно щоб про сексуальну освіту з їхніми дітьми / майбутніми дітьми спілкувалися в школі;

Метод дослідження:

Метод анкетування є одним з основних методів дослідження у всіх сферах діяльності. Анкетування являє собою різновид дослідницького методу опитування, що дозволяє на підставі письмових відповідей на питання виявити точки зору респондентів. Анкетування - це письмовий вид опитування (в порівнянні з інтерв'ю, усним видом опитування). Існують різні підходи до класифікації видів анкетування. Види анкетування групуються, переважно, попарно на основі однієї ознаки.

Розглянемо найбільш зустрічаються види анкетування. Залежно від ступеня охоплення респондентів розрізняють: суцільне та вибіркоче анкетування. При суцільному анкетуванні передбачається участь та використання результатів опитування всієї генеральної сукупності респондентів. При вибіркочому анкетуванні опитування здійснюється на вибіркочій частині респондентів. За кількістю учасників розрізняють індивідуальне та групоче анкетування. Індивідуальне анкетування проводиться з одним респондентом, а групоче передбачає участь в анкетуванні великої кількості учасників, найчастіше, асоційованого за певною ознакою. В анкетуванні можуть брати участь кілька груп респондентів. По виду питань розрізняють відкритий та закриті види анкетування. Анкетування закритого типу передбачає вибір відповідей з запропонованих варіантів. Анкетування відкритого типу передбачає самостійне конструювання відповіді респондентом. За типом контакту з респондентом: приватне та дистанційне. Приватне анкетування передбачає проведення анкетування при безпосередньому контакті з респондентом, а дистанційне - віддалене участь в анкетуванні. За способом подання запитань анкети розрізняють: анкетування на основі друкованої форми, офлайн (offline) та онлайн (online) анкетування. При анкетуванні на друкованій основі питання анкети розміщуються на друкованому бланку. Офлайн анкетування є уявлення питань анкети респонденту у вигляді електронного документа без підключення до мережі Інтернет (наприклад, анкета в додатку MS Office Excel). Респонденти заповнюють анкету, відповідають на питання відкритого та закритого типу на комп'ютері, отримані результати зберігаються і / або відправляються розробнику анкети на будь-який носій інформації і по електронній пошті для подальшої обробки отриманих даних. Онлайн анкетування є розміщення питань анкети в електронному вигляді і надання респонденту віддаленого доступу до неї.

Найбільшу популярність серед дослідників набирає онлайн анкетування. Такий спосіб має ряд переваг:

- число респондентів не обмежена;
- сучасне зручне оформлення (інтерфейс);
- зручні способи розсилки на участь в анкетуванні;
- немає залежності від місцезнаходження респондента;
- сучасні інструменти (можливості) створення питань;
- мінімальні матеріальні витрати;
- швидка і точна обробка результатів.

Найбільш вдалим рішенням для проведення онлайн анкетування є додаток, розроблене компанією Google - Google Forms. Цей додаток має ряд переваг:

- додаток безкоштовний;
- може приймати участь необмежена кількість людей;
- простий в управлінні, редагуванні інформації різного формату (фото, відео, зображення, текстові файли, посилання на інші сайти, в тому числі, і на відео матеріали сайту YouTube);
- додаток забезпечено додатковими функціями для зміни оформлення (інтерфейсу);
- зручні способи розсилки опитування респондентам;
- респондент не обмежений в пристроях при відповіді на питання анкети (смартфон, настільний комп'ютер, планшетний комп'ютер).

Єдиний недолік даного виду анкетування - це обов'язкова наявність підключення до мережі Інтернет. Онлайн анкетування широко використовується великими компаніями, співробітниками фірм, що відносяться до середнього та малого бізнесу, власниками блогів, співробітниками маркетингових компаній, наукових лабораторій, студентами, викладачами іта вчителями освітніх установ. Онлайн анкетування дозволяє наступне:

- збір інформації;
- структурування інформації;
- обробку інформації;

- аналіз інформації;
- відбір інформації необхідної для впровадження.

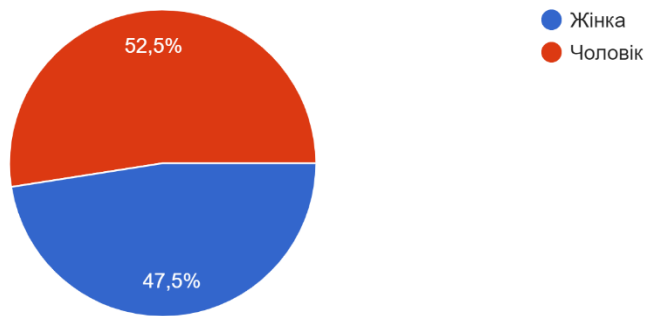
Таким чином, анкетування може стати найкращим джерелом інформації, якщо використовувати сучасні, доступні і прості способи їх отримання - онлайн анкетування. За допомогою онлайн анкетування можна швидко отримати інформацію про думку ваших клієнтів, конкурентів, контрагентів, споживачів послуг, в тому числі і освітніх послуг (студентів), і вибрати методи та шляхи вирішення для поліпшення якості, вироблених вами товарів і / або послуг.

Формування вибірки: було обрано людей віком від 25 до 35 років, оскільки, за даними Євростату жінки народжують первістка в середньому у віці 25 років. Однак все частіше перша дитина з'являється у пар у віці 27-30 років [Eurostat Statistics]. Всі респонденти/тки проживають у Києві. Було прийнято рішення опитувати батьків, майбутніх батьків та людей котрі не планують дітей. Оскільки, сексуальна освіта необхідна не тільки дітям, а і людям дорослого віку.

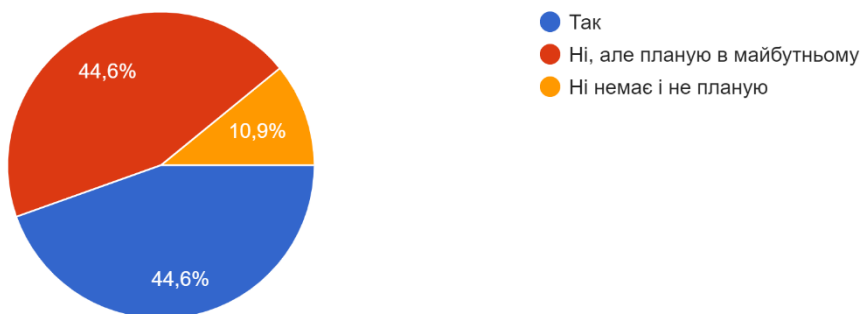
Інструментарій Кількість респондентів опитування склало 101 особа. Опитування проводилось згідно гайду, в якому були визначенні конкретні питання.

3.2. Аналіз отриманих результатів

В ході дослідження було опитано 101 особу, серед них 52,5% склали чоловіки та 47,5% жінки.

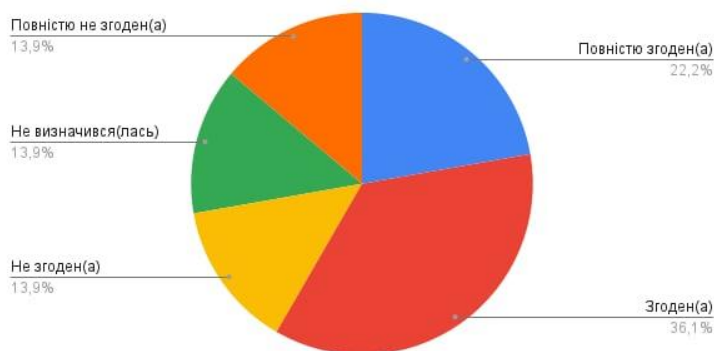

На запитання «чи є у вас діти?» 44,6% респондентів відповіли так, ще 44,6% відповіли, що ні, але планують у майбутньому і 10,9%, що ні немає дітей і не планують.

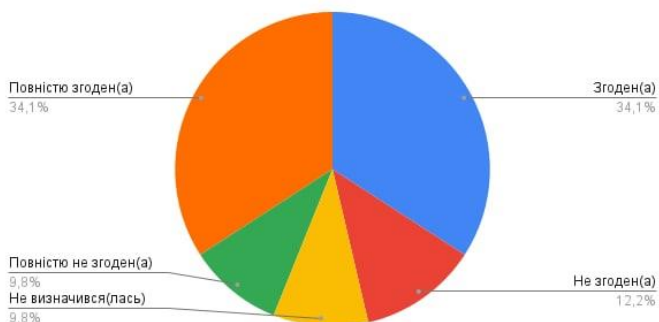
На ствердження «Я вважаю, що сексуальна освіта має викладатися в початковій школі» респонденти, котрі мають дітей відповіли в переважній більшості позитивно тільки 13,9% повністю не згодні

Я вважаю, що сексуальна освіта має викладатися в початковій школі

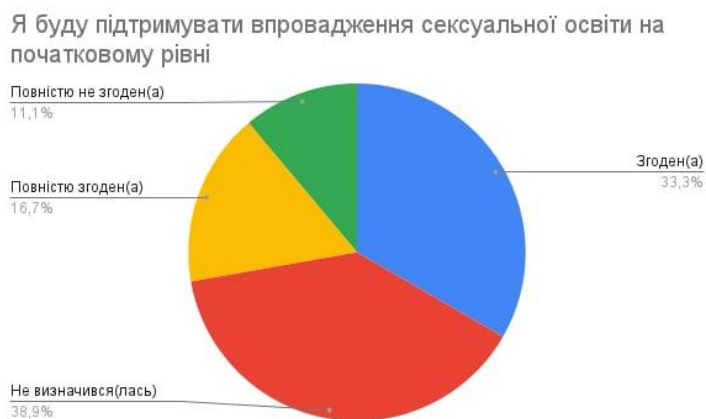

На ствердження «Я вважаю, що сексуальна освіта має викладатися в початковій школі» респонденти, котрі не мають дітей, але планують відповіді в 68% відповіли, що згодні або повністю згодні лише 9,8% повністю не згодні

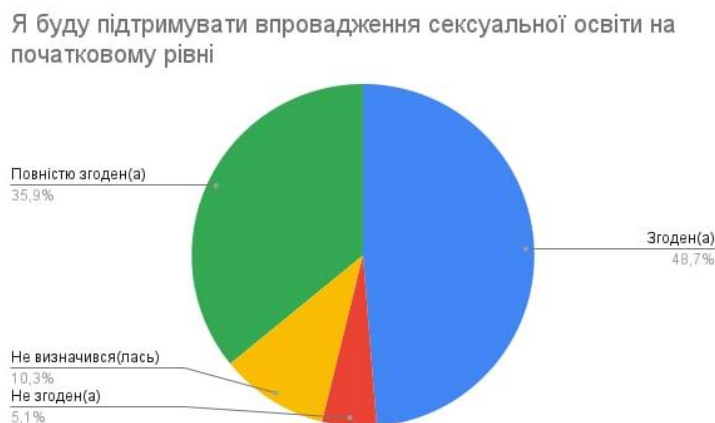
Я вважаю, що сексуальна освіта має викладатися в початковій школі

На ствердження «Я буду підтримувати впровадження сексуальної освіти на початковому рівні» 50% респондентів, котрі мають дітей відповіли, що згодні або повністю згодні та лише 11,1% зазначили, що не згодні

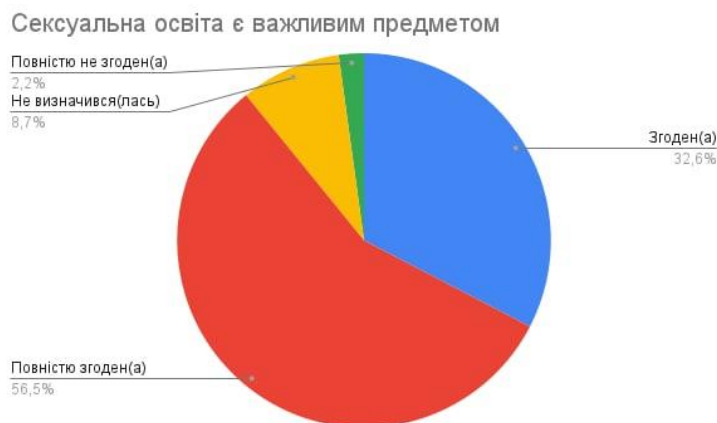
На ствердження «Я буду підтримувати впровадження сексуальної освіти на початковому рівні» 84,6% респондентів, котрі планують дітей відповіли, що згодні або повністю згодні та лише 5,1% зазначили, що не згодні

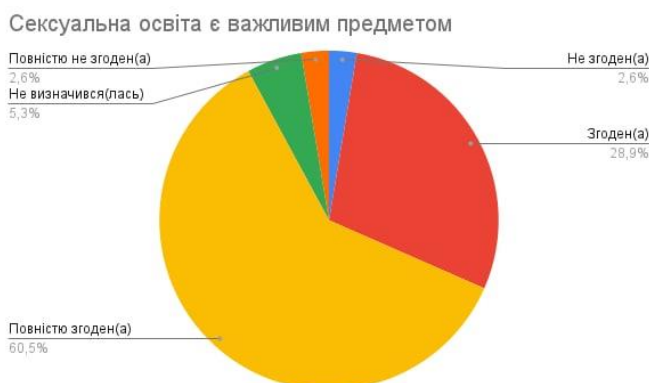
З даних отриманих вище можна зробити висновок, що гіпотеза «Люди які планують дітей більше підтримують сексуальну освіту, ніж люди у яких є діти» повністю підтвердилась. Респонденти, котрі вже є батьками є більш стурбованими введенням сексуальної освіти ніж респонденти, котрі тільки планують дітей.

Наступною гіпотезою є, що чоловіки в більшості займають нейтральну позицію, ніж жінки для того аби спростувати її аби підтвердити проаналізуємо дані нижче.

На ствердження «сексуальна освіта є важливим предметом» 89,1% респондентів-чоловіків відповіли згоден/повністю згоден тільки 2,2% обрали, що вони повністю не згодні і ще 8,7% не визначились.

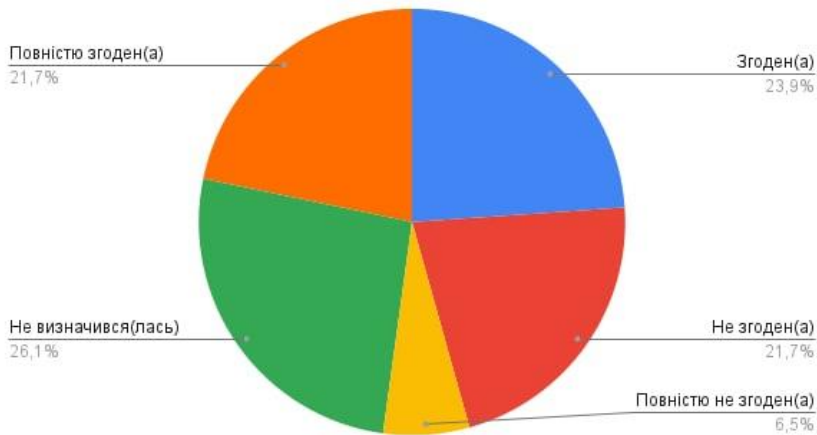

На ствердження «сексуальна освіта є важливим предметом» 89,4% респонденток відповіли згодна/повністю згодна, але 5,2% обрали, що вони не згодні/повністю не згодні і 5,3% зазначили, що вони іще не визначились.

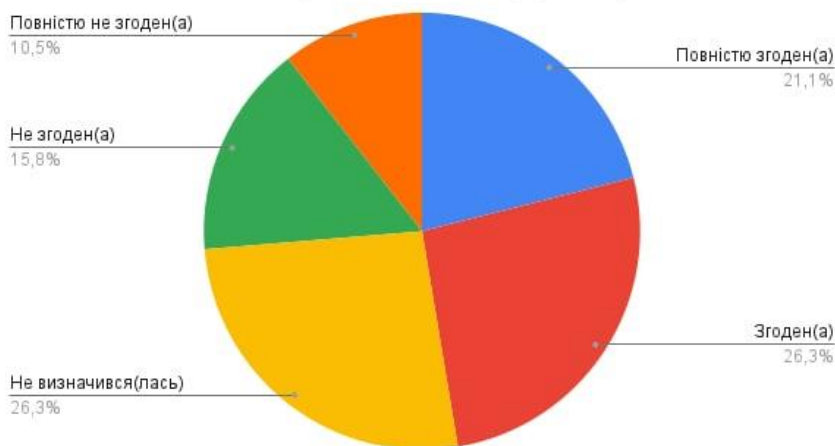
На ствердження «система освіти моєї країни не готова до сексуальної освіти» 45,5% респондентів-чоловіків відповіли згоден/повністю згоден, 28,2% визначили, що вони не згодні/повністю не згодні з даним твердженням і 26,1% не визначились.

Система освіти моєї країни не готова до сексуальної освіти

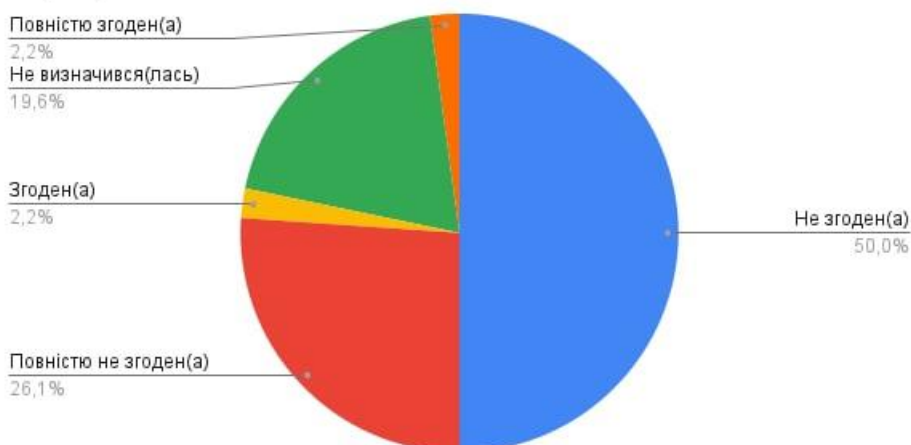
На ствердження «система освіти моєї країни не готова до сексуальної освіти» 47,4% респонденток відповіли згодна/повністю згодна, 26,4% визначили, що вони не згодні/повністю не згодні з даним твердженням і 26,3% не визначились.

Система освіти моєї країни не готова до сексуальної освіти

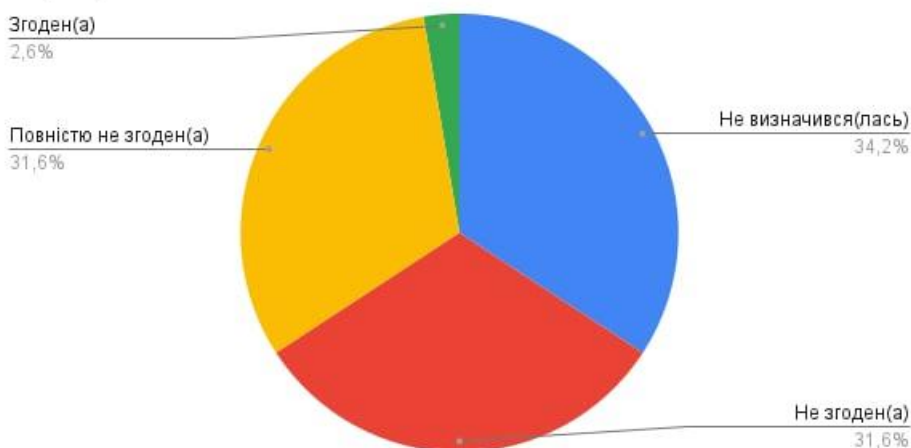
На ствердження «Сексуальну освіту слід викладати вдома, залишивши цю справу батькам» 4,4% респондентів-чоловіків відповіли згоден/повністю згоден, 76,1% визначили, що вони не згодні/повністю не згодні з даним твердженням і 19,6% не визначились.

Сексуальну освіту слід викладати вдома, залишивши цю справу батькам

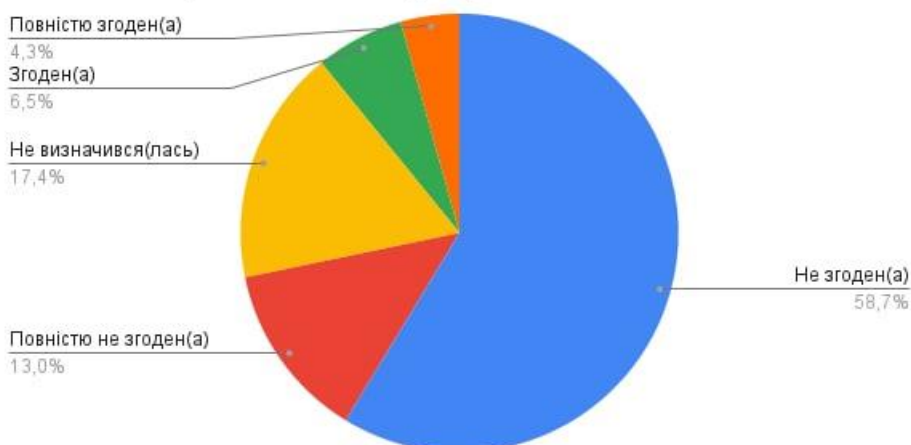
На ствердження «Сексуальну освіту слід викладати вдома, залишивши цю справу батькам» 2,6% респонденток відповіли згодна/повністю згодна, 63,2% визначили, що вони не згодні/повністю не згодні з даним твердженням і 34,2% не визначились.

Сексуальну освіту слід викладати вдома, залишивши цю справу батькам

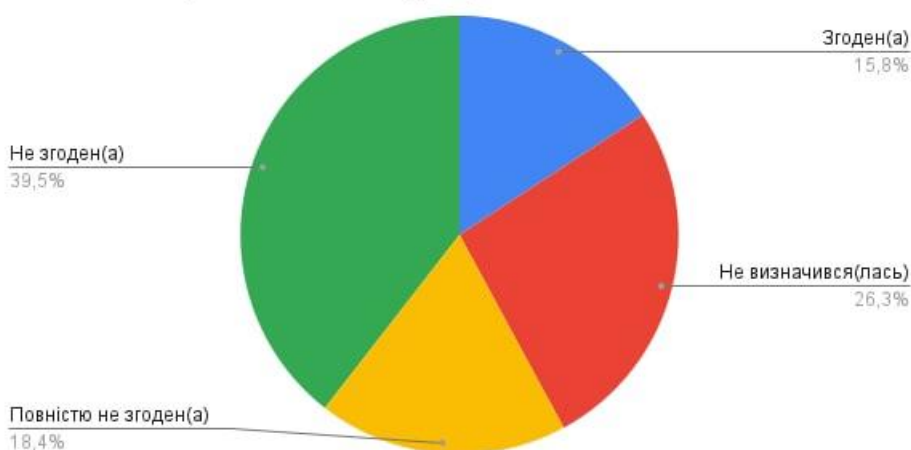
На ствердження «Мене турбує, що мої діти (майбутні діти) дізнаються про секс та сексуальність занадто рано» 10,8% респондентів-чоловіків відповіли згоден/повністю згоден, 71,7% визначили, що вони не згодні/повністю не згодні з даним твердженням і 17,4% не визначились.

Мене турбує, що мої діти (майбутні діти) дізнаються про секс та сексуальність занадто рано

На ствердження «Мене турбує, що мої діти (майбутні діти) дізнаються про секс та сексуальність занадто рано» 15,8% респонденток відповіли згодна/повністю згодна, 57,9% визначили, що вони не згодні/повністю не згодні з даним твердженням і 26,3% не визначились.

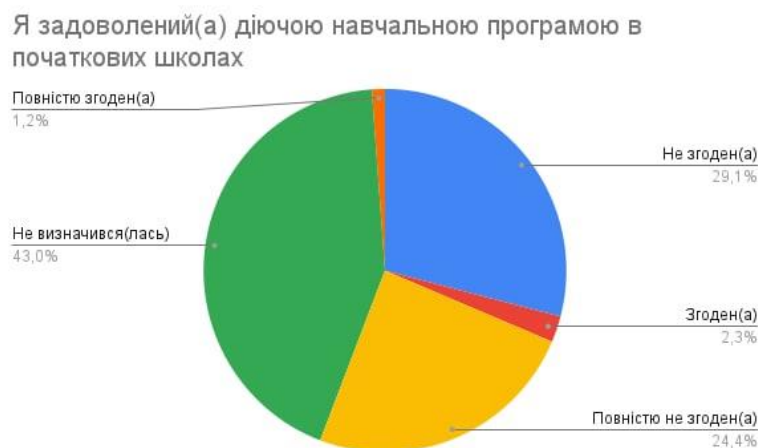
Мене турбує, що мої діти (майбутні діти) дізнаються про секс та сексуальність занадто рано

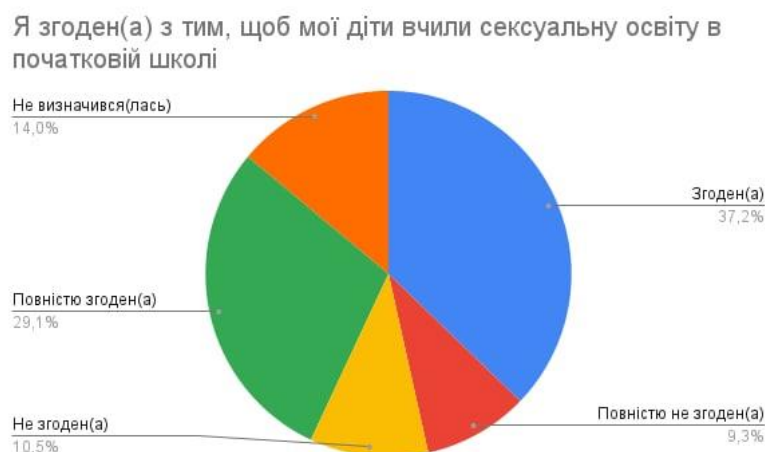
Отже, по гіпотезі чоловіки в більшості займають нейтральну позицію, ніж жінки можна зробити наступні висновки, що стереотип, що чоловіки займають більш нейтральну позицію по таким питанням може бути спростованим. Оскільки, чоловіки проявляють таку ж саму зацікавленість як і жінки, в деяких моментах вони більше обирають відповідь «не визначився» та в деяких моментах жінки виглядають більш занепокоєними.

Для того аби підтвердити або спростувати гіпотезу «більшість людей підтримують сексуальну освіту, але з більш старшого віку» необхідно розглянути діаграми нижче.

З твердженням «я згоден(а) з тим, щоб мої діти вчили сексуальну освіту в початковій школі» погодились 2,5% респондентів, 53,5% не згодні/повністю не згодні і ще 43% не визначились.

З твердженням «Я згоден(а) з тим, щоб мої діти вчили сексуальну освіту в початковій школі» погодились 66,3% респондентів, 19,8% не згодні/повністю не згодні і ще 14% не визначились.

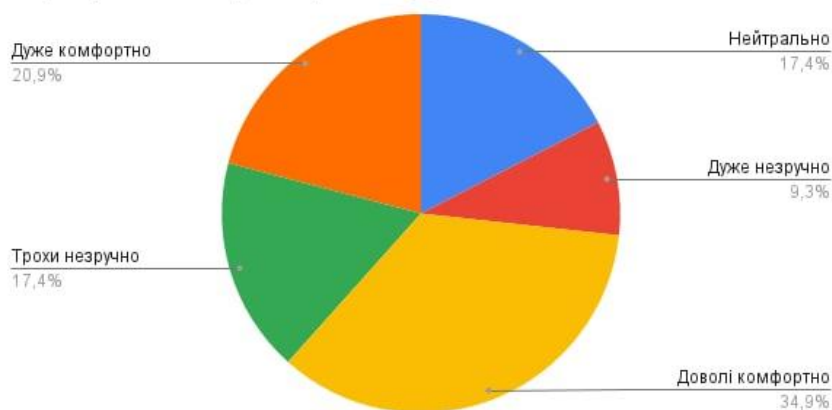
Отже, гіпотеза більшість людей підтримують сексуальну освіту, але з більш старшого віку спростована, оскільки, 66,3% респондентів вказали, що згодні з тим аби їх дитина вивчала сексуальну освіту у школі, але в той самий

час 53,5% зазначили, що не задоволені діючою програмою початкової школи. Можна зробити висновок, що респонденти не проти аби ввели сексуальну освіту їх хвилює якість викладання.

Наступною гіпотезою котру ми розглянемо є «більшості респондентів було б комфортно щоб про сексуальну освіту з їхніми дітьми / майбутніми дітьми спілкувалися в школі».

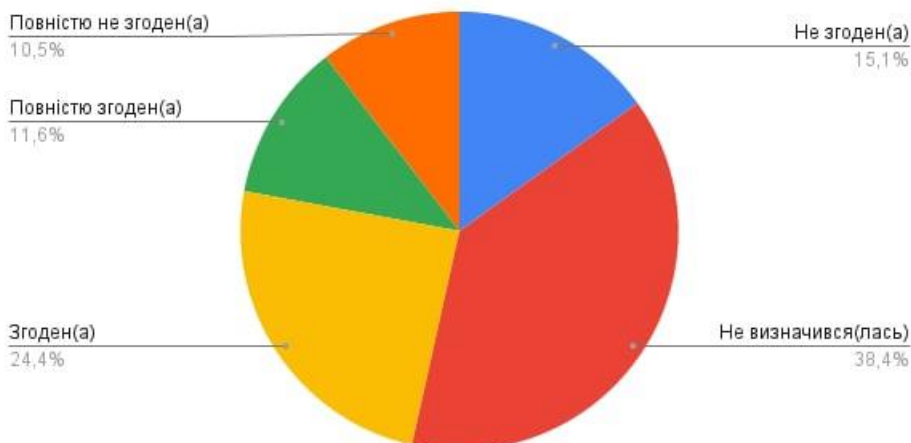
На запитання «Наскільки би Вам було комфортно, якби ваша дитина отримувала сексуальну освіту у початковій школі?» 55,8% респондентів відповіли, що їм буде дуже/доволі комфортно, 17,4% відносяться нейтрально, 17,4% трохи незручно і 9,3% дуже незручно.

Наскільки би Вам було комфортно, якби ваша дитина отримувала сексуальну освіту у початковій школі?

На твердження «Я вважаю, що про сексуальну освіту мають розповідати батьки» 36% респондентів відповіли, що вони згодні/повністю згодні, 25,6% не згодні, 28,4% респондента не визначились.

Я вважаю, що про сексуальну освіту мають розповідати батьки

Можна зробити висновок, що половині респондентів було б комфортно аби їх дитині/майбутній дитині ввели сексуальну освіту в початкових класах, але третина вважає, що про сексуальну освіту мають розповідати батьки.

ВИСНОВКИ ДО 3 РОЗДІЛУ.

Я провела власне соціологічне опитування в ході якого дослідити ставлення батьків та майбутніх батьків до впровадження сексуальної освіти, проаналізувала освіченість батьків та майбутніх батьків щодо сексуальної освіти, визначила відношення батьків та майбутніх батьків до впровадження сексуальної освіти на державному рівні та виявила готовність батьків та майбутніх батьків приймати участь у підтримці впровадження сексуальної освіти.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Під час написання магістерської роботи було визначено історико-теоретичні передумови інституціоналізації статевого виховання та сексуальної освіти, здійснено аналіз основних понять процесу статевого виховання, проаналізовано трансформацію місця статевого виховання в системі освіти західних країн, встановлено базові принципи концепцій статевого виховання та сексуальної освіти, виявлено основні проблеми та перспективи інституціоналізації сексуальної освіти в Україні, проведено та проаналізовано результати опитування батьків та майбутніх батьків щодо їх ставлення до впровадження статевого виховання у шкільну освіту в Україні.

В цілому головний висновок полягає в тому, що для розвитку сексуальної освіти в Україні потрібні комплексні системні зміни. Батьки не завжди виступають за введення сексуальної освіти, але все ж таки, не відмовляються від існування такого курсу в цілому, якщо її будуть викладати спеціалісти. Зокрема введення поняття сексуальної освіти в шкільне середовище, допомога педагогам із методичними рекомендаціями та матеріалами для проведення відповідних курсів. Шкільна сексуальна освіта повинна утворити тверду систему знань щодо проблематики статевого виховання, позитивно впливати на життя учнів, перегляд українських навчальних програм є життєво необхідним, а наповнювати їх потрібно темами згідно міжнародних рекомендацій та стандартів. Введення окремого предмету не вирішує складних питань коректності та актуальності матеріалу, який буде викладатися для школярів, а тому край важливим є підбір кваліфікованих кадрів для створення повноцінної окремої системи знань та галузі статевого виховання.

Список використаних джерел

1. Advocates for Youth. // Diamond, Beh. – 2008.
2. A Reference guide to policies and practice: Sexuality education. // World Health Organisation. – 2006
3. A Social cultural study for institutionalisation of FLE in schools and at teachers college in Tanzania. // Mbeo, F. E, Dar es salaam: Dar-es -salaam University Press.. – 1997.
4. An Introduction of indigeneous education in East Africa. // Occiti, P. J.,Makerere: Makerere University Press. – 1993.
5. Alford S, et al. Science and Success: Sex Education and Other Programs that Work to Prevent Teen Pregnancy, HIV & Sexually Transmitted Infections. // 2nd ed. Washington, DC: Advocates for Youth. – 2008.
6. Bleakley, A, Hennessy M, Fishbein, M. Public Opinion on Sex Education in US Schools. // Arch Pediatr Adolesc Med. 2006, vol.160. – С. 1151–1156.
7. Brückner, H. & Bearman P. After the promise: the STD consequences of adolescent virginity pledge. // J Adolesc Health, vol 271. – 2005. – С. 273–277.
8. CDC. Sexual Risk Behaviors and Academic Achievement [Електронний ресурс] // Atlanta, GA: CDC. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.cdc.gov/HealthyYouth/health_and_academics/pdf/sexual_risk_behaviors.pdf; last accessed 5/23/2010.
9. Centers for Disease Control and Prevention. Trends in HIV-and STD-Related Risk Behaviors Among High School Students — United States, 1991–2007// MMWR 2008, vol.57, pp.817-828; Lindberg, L. D., Sonfield, A., and Gemmill, A. Reassessing adolescent male sexu. // American Journal of Men’s Health, 2008, Volume 2. – 2008. – С. 40–56.

10. Centers for Disease Control and Prevention. Sexually Transmitted Disease Surveillance. // Atlanta: U.S. Department of Health and Human Services;. – 2012.
11. Correlates of adolescent pregnancy in La Paz, Bolivia: Findings from quantitative qualitative study / Lipovsek – Adolescence, 2002. – 335 с.
12. Conti K. Sex Education In Our Schools [Электронный ресурс]. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: http://digitalcommons.ric.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1067&context=honors_projects.
13. Culp-Ressler T. Sex Ed Classes Should Start As Early As Age 10, Researchers Recommend [Электронный ресурс]. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://thinkprogress.org/health/2014/08/05/3467593/sex-ed-classes-earlier/>.
14. Dating Matters: Strategies to Promote Health Teen Relationships. // Atlanta: Center for Disease Control and Prevention. – 2013
15. Davis A. Interpersonal and Physical Dating Violence among Teens. National Council on Crime and Delinquency, [Электронный ресурс]. – 2013. – Режим доступа до ресурсу: http://www.nccdglobal.org/sites/default/files/publication_pdf/focus-dating-violence.pdf.
16. Donovan P. School-Based Sexuality Education: The Issues and Challenges [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.guttmacher.org/pubs/journals/3018898.html>.
17. Early marriage: Child spouses. Innocenti digest, Italy. United Nations International Children's Emergency Fund. // UNICEF. – 2001.
18. Educational psychology: An african perspective. // Mwamwenda, T.S., Durban: Heineman.. – 2004.
19. Ekstrand M., Engblom C., Larsson M., Tyde T. Sex education in Swedish schools as described by young women. [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступа до ресурсу:

- http://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0CC0QFjAC&url=http%3A%2F%2Fwww.researchgate.net%2Fprofile%2FMargareta_Larsson%2Fpublication%2F50418680_Sex_education_in_Swedish_schools_as_described_by_young_women%2Flinks%2F0fcfd510a8d4c3eb0f000000.pdf&ei=qgA1VY_BajnywO534C4DA&usg=AFQjCNE_ojTP9BAVyV38ynW70BLtf-0zhA&bvm=bv.91071109,d.bGQ&cad=rja.
20. Elia, John P., *School-Based Sexuality Education: A Century of Sexual and Social Control*. – 2009.
 21. Eurostat Statistics [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/database>.
 22. Family and community support to adolescent mother in Swaziland. *Journal of Advances in Nursing*. // Mngadi, P, T., Zwane, I.T., Ahlberg, B.M & Ransjo – Arvidson, A. B. – 2003. – №43. – С. 97–102
 23. Facing mount Kenya the tribal life of Kikuyu. // Kenyata, J., London: Secker and Warburg.. – 1972.
 24. Family life education: A growing need in Tanzania. // Muze, S., Dar es Salaam: University Press. – 1979.
 25. Finer LB et al., Disparities in rates of unintended pregnancy in the United States, 1994 and 2001. // *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*. – 2006. – №38. – С. 90–96.
 26. FY 2007 Program Announcement: Section 510 Abstinence Education Program.. // U.S. Department of Health and Human Services.
 27. Gagnon W. C. *Teenage Sexuality and Sex Education: an Objective Analysis of School Sex Education Programs /A Research Paper/ The Graduate School University of Wisconsin-Stout* [Электронный ресурс]. – 2002. – Режим доступа до ресурсу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.390.6976&rep=rep1&type=pdf>.

28. Gay, Lesbian, and Straight Education Network. The 2011 National School Climate Survey: The School Related Experiences of Our Nation's Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Youth. // New York, NY: GLSEN. – 2012.
29. Gladys M., Joyce A., Casey C. Educating Teenagers About Sex in the United States /NCHS Data Brief No 44 [Электронный ресурс]. – 2010. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.cdc.gov/nchs/data/databriefs/db44.htm>.
30. Holgate H. S. Teenage pregnancy and parenthood: Global perspectives issues and interventions. : дис. соц. наук / Holgate – Routledge, New York, 2007.
31. Kantor, Leslie M., et al., Abstinence-Only Policies and Programs: An Overview. Sexuality Research and Social Policy. – 2008. – С. 6–17.
32. Mbeo, F. E., A Social cultural study for institutionalisation of FLE in schools and at teachers college in Tanzania. // ar es salaam: Dar-es -salaam University Press. – 1997.
33. Moral education character development: Learning from the African indigenous education framework. // Anangisye, W. A. L., Journal of Adult Education Tanzania (JAET). – 2008. – №16. – С. 1–23.
34. National Guidelines Task Force. Guidelines for Comprehensive Sexuality Education. // Kindergarten-12th Grade, 2nd Edition. – 1996.
35. National Guidelines Task Force. (2004). Guidelines for Comprehensive Sexuality Education - Kindergarten-12th Grade, 3rd Edition. New York: Sexuality Information and Education Council of the United States. [Электронный ресурс]. – 2004. – Режим доступа до ресурсу: www.siecus.org/_data/global/images/guidelines.pdf.
36. National Sexual Education Standards: Core Content and Skills, K-12. A Special Publication of the Journal of School Health [Электронный ресурс]. – 2012. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.futureofsexed.org/documents/josh-fose-standards-web.pdf>.

37. Novick A. Religious schools to teach teens sex ed /Jewish World/02.07.12/
/ [Электронный ресурс]. – 2012. – Режим доступа до ресурсу:
<http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4185803,00.html>.
38. Sexual and reproductive health need of young people: A study examining
the fit between need and current programming Responses in India. // Shuby,
K., (PhD Theses) University of Bielefeld, India. – 2004.
39. Sexuality education in Europe. // Сакевич. – 2007.
40. Sex Education That Works [Электронный ресурс] // AVERTing HIV and
AIDS [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
<http://www.avert.org/sex-education-works.htm>
41. Sexuality Information and Education Council of the United States
[Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу:
www.siecus.org/index.cfm?fuseaction=page.viewpage&pageid=521&grandparentID=477&parentID=514.
42. Sexuality Information and Education Council of the United States. (2011a).
About Us - History. [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступа до
ресурсу:
<http://siecus.org/index.cfm?fuseaction=Page.viewPage&pageId=493&parentID=472>.
43. South African HIV and AIDS statistics. Avert AIDS information, viewed 17
Feb 2010 [Электронный ресурс] // Avert. – 2009. – Режим доступа до
ресурсу: <http://www.avert.org>.
44. Technical Report Series Nr. 572 - Education and Treatment in Human
Sexuality: The Training of Health Professionals. [Электронный ресурс]. –
1975. – Режим доступа до ресурсу:
www.2.huberline.de/sexology/GSESUD/ARCHIVE/WHOR.
45. Toward family life education In Tanzania schools: Possibilities and
constraints. // Makobwe, M. K., (Unpublished M.A (ED) Dissertation). Dar
es salaam. Tanzania. – 1975.

46. Waxman Report. The Content Of Federally Funded Abstinence Only Education Programs. Minority Staff Special Investigations Div. U.S. House Of Rep [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.democrats.reform>.
47. Ybarra ML and Mitchell KJ. “Prevalence Rates of Male and Female Sexual Violence Perpetrators in a National Sample of Adolescents.”. // AMA Pediatrics. – 2013.
48. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии значения. // «Медиум», 1995. – С. 323.
49. Берн Ш., Гендерна психологія. // Санкт-Петербург: Прайм-Еврознак. – 2001.
50. Гендерна педагогіка: навчальний посібник / Градусова Л.В.. – Москва: Флінта, 2011.
51. Європейське регіональне бюро ВООЗ та ФЦПСЗ. Стандарти сексуальної освіти в Європі. Федеральний центр освіти в сфері охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://rodkom.org/ftp/oficial/standart_sex.pdf.
52. Исаев Д., Каган В. Половое воспитание детей. – 1988. – С. 160.
53. Кон И. Психология старшеклассника: пособие для учителей. // Москва: Просвещение, 1980. – С. 192.
54. Медведєв Г. П., Над'ярний А. В. Все починається в сім'ї. // Із азбуки сімейного виховання, Київ.
55. Освіта в області здоров'я в Європі і в країнах Східної Європи і Центральної Азії . Підготовлено за матеріалами ЮНЕСКО і ВООЗ, огляду «Профілактичне освіту в країнах Східної Європи і Центральної Азії» [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://adolesmed.szgmu.ru/p/82/?m1=4>.
56. Практикум з гендерної психології. // І.С. Клецин, Санкт-Петербург. – 2003. – С. 78.

57. Психологія гендерних відносин: теорія і практика. // Клецина І.С, Санкт-Петербург: Алетейя. – 2004. – С. 80.
58. Сакевич, В. И. Сексуальное образование в Европе. // Демоскоп Weekly, № 289.
59. Словник гендерних термінів – Москва: За редакцією А.А. Денисової, Інформація - ХХІ століття, 2002.
60. Соціологічне дослідження «ОБІЗНАНІСТЬ ТА СТАВЛЕННЯ СПІЛЬНОТИ ВЧИТЕЛІВ І БАТЬКІВ ДО КОМПЛЕКСНОЇ СЕКСУАЛЬНОЇ ОСВІТИ». – 2020.
61. Социальное конструирование реальности. // Бергер П., Лукман Т.. – 1995.
62. Статеве виховання в Німеччині: школа, будинок, суспільство [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://lifeistgut.com/polovoe-vozpitanie-v-germanii/>.